

巴漢對照法句經

Pāli-Chinese Dhammapada

(use ~~foreign font~~ 已轉為萬國碼 UTF-8)

法句經 目錄

1. Yamakavaggo 雙品 (Dhp.1-20)
2. Appamādavaggo 不放逸品 (Dhp.21-32)
3. Cittavaggo 心品 (Dhp.33-43)
4. Pupphavaggo 花品 (Dhp.44-59)
5. Bālavaggo 愚人品 (Dhp.60-75)
6. Pañditavaggo 智者品 (Dhp.76-89)
7. Arahantavaggo 阿羅漢品 (Dhp.90-99)
8. Sahassavaggo 千品 (Dhp.100-115)
9. Pāpavaggo 惡品 (Dhp.116-128)
10. Dañḍavaggo 刀杖品 (Dhp.129-145)
11. Jarāvaggo 老品 (Dhp.146-156)
12. Attavaggo 自己品 (Dhp.157-166)
13. Lokavaggo 世間品 (Dhp.167-178)
14. Buddhavaggo 佛陀品 (Dhp.179-196)
15. Sukhavaggo 樂品 (Dhp.197-208)
16. Piyavaggo 喜愛品 (Dhp.209~220)
17. Kodhavaggo 怨怒品 (Dhp.221-234)
18. Malavaggo 埼穢品 (Dhp.235-255)
19. Dhammatṭhavaggo 法住品 (Dhp.256-272)
20. Maggavaggo 道品 (Dhp.273-289)
21. Pakiṇṇakavaggo 雜品 (Dhp.290-305)
22. Nirayavaggo 地獄品 (Dhp.306-319)
23. Nāgavaggo 象品 (Dhp.320-333)
24. Taṇhāvaggo 愛欲品 (Dhp.334-359)
25. Bhikkhuvaggo 比丘品 (Dhp.360-382)
26. Brāhmaṇavaggo 婆羅門品 (Dhp.383-423)

2. Yamakavagga 〈 一、雙品 〉

1. Manopubbaṅgamā dhammā, manoṣeṭṭhā manomayā;

Manasā ce padutṭhena, bhāsatī vā karoti vā.

Tato naṁ dukkhamanveti, cakkamva vahato padam.

1 諸法意先導，意主.意造作¹。

若以染污意，或語.或行業，

是則苦隨彼，如輪隨獸足²。

2. Manopubbaṅgamā dhammā, manoṣeṭṭhā manomayā;

manasā ce pasannena, bhāsatī vā karoti vā.

Tato naṁ sukham anveti, chāyā va anapāyinī. (cp. Dh1)

2 諸法意先導，意主.意造作。

若以清淨意，或語.或行業，

是則樂隨彼，如影不離形。

3. Akkocchi maṁ avadhi maṁ, ajini maṁ ahāsi me;

ye ca tam upanayhanti, veram tesam na sammati. (cf. M iii154)

3 「彼罵我.打我，敗我.劫奪我」，若人懷此念，怨恨不能息。

4. Akkocchi maṁ avadhi maṁ, ajini maṁ ahāsi me;

ye ca tam nupanayhanti, veraṁ tesūpasammati. (cp. Dh3) (cf. M iii154)

4 「彼罵我.打我，敗我.劫奪我」，若人捨此念，怨恨自平息。

5. Na hi verena verāni, sammant'īdha kudācanam,

averena ca sammanti; esa dhammo sanantano. (cf. M iii154)

5 於此世界中，從非怨止怨，唯以忍止怨；此古聖常法。

6. Pare ca na vijānanti mayam ettha yamāmase;

ye ca tattha vijānanti, tato sammanti medhagā. (cf. M iii154)

6 彼人³不了悟：「我等將毀滅」¹。若彼等知此，則諍論自息。

7. Subhānupassim viharantam, indriyesu asaṁvutam;

¹ 諸法：dhammā (mental phenomena、mental states)，在此指善.惡業(kamma)。意，指心識。此句即：心為所有作為的前導，心為它們的主人，它們為心所造作。

² 如輪隨獸足：cakkam'va vahato padam，如車輪跟隨拖車的獸足。

³ 彼人：Pare，其他諸人(陽.複.主格))：指在橋賞彌(Kosambi)的比丘，因判定有罪、無罪之事而起諍論。

bhojanamhi cāmattaññum, kusītarñ hīnavīriyam,
tañ ve pasahati Māro, vāto rukkhami va dubbalañ.

7 唯求住淨樂²，不攝護諸根³，飲食不知量⁴，懈惰不精進，彼實為魔⁵伏，如風吹弱樹⁶。

8. Asubhānupassim viharantañ, indriyesu susañvutam;
bhojanamhi ca mattaññum, saddhami āraddhavīriyam.
Tañ ve nappasahati Māro, vāto selam va pabbatañ.

8 願求非樂⁷住，善攝護諸根，飲食知節量，具信⁸又精進，魔⁹不能勝彼，如風吹石山。

9. Anikkasāvo kāsāvam, yo vattham paridahissati;
apeto damasaccena, na so kāsāvam arahati.

9 若人穿袈裟，不離諸垢穢，無誠實克己，不應著袈裟。

10. Yo ca vantakasāv'assa, silesu susamāhito;
upeto damasaccena, sa ve kāsāvam arahati.

10 若人離諸垢¹⁰，能善持戒律¹¹，克己與誠實，彼應著袈裟。

11. Asare sāramatino, sāre cāsāradassino,
te sārañ nādhigacchanti, micchāsaṅkappagocarā.

11 非真思真實¹²，真實見非真，邪思惟境界，彼不達真實。

12. Sārañca sārato ñatvā, asārañca asārato;
te sārañ adhigacchanti, sammāsaṅkappagocarā.

12 真實思真實，非真知非真，正思惟境界，彼能達真實。

¹ 我等將毀滅：mayam ettha yamāmase，我們將滅亡於此諍論之中。另譯作：「我們在此處要止息」。

² 淨樂：Subhānupassim(=Subha 美妙+anupassim 隨看的)，好樂、貪著色身的淨美。

³ 不攝護諸根：indriyesu asañvutam，眼耳鼻舌身意不自我保護，隨心縱欲。

⁴ 飲食不知量：bhojanamhi cāmattaññum，對飲食不省察所從來，為娛樂或炫耀或美白而飲食。「適量」是指「遍求的量(pariyesanamattā)、接受的量(pañiggahañamattā)、遍受用的量(paribhogamattā)」。

⁵ 魔：Māro，在此指欲望。

⁶ 如風吹弱樹：vāto rukkhami va dubbalañ。dubbalañ，弱(難[?])強力)。

⁷ 非樂：asubha((a 不+subha 美妙、淨)，觀察身體十種不淨或身體三十二種成份。

⁸ 信：saddhami，對佛法僧不動搖的信心。

⁹ 魔：Māro，煩惱魔。

¹⁰ 離諸垢(vantakāsāva 吐污)：離煩惱。有煩惱垢、塵垢、垢穢、惑垢、染垢等名詞。

¹¹ 戒律：DhA：silesūti catupārisuddhisilesu。(「於諸戒」：於四遍清淨的戒。)

¹² 非真思真實：DhA：asare sāramatinoti cattāro paccayā, dasavatthukā micchādiṭṭhi, tassā upanissayabhūtā dhammadesanāti ayam asāro nāma。(「在非核心之中思量核心」：從四資具，它的十事的邪見解，已成為依靠的指示法，此名叫非核心。)

- 13 Yathā agāram ducchannam, vuṭṭhi samativijjhati;
evam abhāvitam cittam, rāgo samativijjhati.
- 13 如蓋屋不密，必為雨漏浸，如是不修心，貪欲必漏入。
- 14 Yathā agāram succhannam, vuṭṭhi na samativijjhati;
evam subhāvitam cittam, rāgo na samativijjhati. (cp. Dh13)
- 14 如善密蓋屋，不為雨漏浸，如是善修心，貪欲不漏入。
- 15 Idha socati pecca socati, pāpakārī ubhayattha socati;
so socati so vihaññati, disvā kammakiliññham attano.
- 15 現世此處悲，死後他處悲，作諸惡業者，兩處俱憂悲，見自惡業已，他悲他苦惱。
- 16 Idha modati pecca modati, katapuñño ubhayattha modati;
so modati so pamodati, disvā kammavisuddhim attano. (cp. Dh15)
- 16 現世此處樂，死後他處樂，作諸善業者，兩處俱受樂，見自善業已，他樂他極樂。
- 17 Idha tappati pecca tappati, pāpakārī ubhayattha tappati;
“pāpañ me katan” ti tappati, bhiyyo tappati duggatim gato.
- 17 現世此處苦，死後他處苦，作諸惡業者，兩處俱受苦，現悲「我作惡」，墮惡趣更苦。
- 18 Idha nandati pecca nandati, katapuñño ubhayattha nandati;
“puññam me katan” ti nandati, bhiyyo nandati suggatim gato. (cp. Dh17)
- 18 現世此處喜，死後他處喜，修諸福業者，兩處俱歡喜，現喜「我修福」，生善趣更喜。
- 19 Bahum pi ce sahitam bhāsamāno, na takkaro hoti naro pamatto,
gopo va gāvo gañayam paresam, na bhāgavā sāmaññassa hoti.
- 19 雖多誦經集¹，放逸而不行，如牧數他牛，自無沙門分。
- 20 Appam pi ce sahitam bhāsamāno, dhammadassa hoti anudhammacārī,
rāgañca dosañca pahāya moham, sammappajāno suvimuttacitto.
Anupādiyāno idha vā hurañ vā, sa bhāgavā sāmaññassa hoti. (cp. Dh19)
- 20 雖誦經典少，能依教實行，具足正知識，除滅貪瞋癡，善淨解脫心，棄捨於世欲，此界或他界，彼得沙門分²。

2. Appamādavagga 〈二、不放逸品〉

¹ 經集：DhA : **samhitanti** tepiṭakassa buddhavacanassetam nāmarū.（「經集」：這是佛說的三藏之名。）

² 沙門分：**bhāgavā sāmaññassa**，沙門的成分，指沙門的利益：道與果。

- 21 Appamādo amatapadam, pamādo maccuno padam;
appamattā na mīyanti, ye pamattā yathā matā.
- 21 無逸不死道¹，放逸趣死路²。無逸者不死，放逸者如尸。
- 22 Etam visesato ñatvā, appamādamhi pañditā;
appamāde pamodanti, ariyānam gocare ratā.
- 22 智者深知此，所行不放逸。不放逸得樂，喜悅於聖境。
- 23 Te jhāyino sātatikā, niccam dalhaparakkamā;
phusanti dhīrā nibbānam, yogakkhemam anuttaram.
- 23 智者常堅忍，勇猛修禪定。解脫得安隱，證無上涅槃。
- 24 Utthānavato satimato sucikammassa nisammakārino;
saññatassa ca dhammajīvino appamattassa yaso'bhivadḍhati.
- 24 奮勉常正念，淨行³能克己，如法而生活，無逸善名增。
- 25 Utthānen' appamādena saññamena damena ca;
dīparā kayirātha medhāvī, yam ogho nābhikīrati.
- 25 奮勉⁴不放逸，克己自調御，智者自作洲，不為洪水沒⁵。
- 26 Pamādam anuyuñjanti, bālā dummedhino janā;
appamādañca medhāvī, dhanarā settharā va rakkhati. (cf. M ii.105)
- 26 暗鈍愚癡人，耽溺於放逸，智者不放逸，如富人護寶。
- 27 Mā pamādam anuyuñjetha, mā kāmaratisanthavam;
appamatto hi jhāyanto, pappoti vipulañ sukham. (cf. M ii.105)
- 27 莫耽溺放逸，莫嗜愛欲樂。警覺修定者，始得大安樂。
- 28 Pamādam appamādena, yadā nudati pañđito;
paññāpāsādam āruyha, asoko sokiniñ pajariñ;
pabbatañho va bhummatañthe, dhīro bāle avekkhati.

¹ 不死道：*amatapadam*，涅槃的一種名稱。DhA：**Amatapadanti** amatañ vuccati nibbānam.(「不死的路」：「不死」被叫做「涅槃」。)《相應部》〈無為相應〉提到三十二種涅槃的別名之一‘amata’。

² 死路：maccu (death 死)。

³ 淨行：DhA：*Sucikammassāti* niddosehi niraparādhehi kāyakammādīhi samannāgatassa.(「淨業」：已被無為難的、無違犯的身業等俱行。)

⁴ 奮勉：DhA：**utthānavatoti** utthānavīriyavantassa.(「有奮起」：有奮起的英雄本色。)

⁵ 不為洪水沒：智者以法與律作為依止，不為煩惱(喻作：洪水)所淹沒。DhA：四種污染的洪水 (catubbidhopi kilesogho)。四洪水(cattāro oghā)就是四流向(4 āsavā。āsavā 的他譯：漏)。

28 智者以無逸，除逸則無憂，聖賢登慧閣，觀愚者多憂，如登於高山，俯視地上物。

29 Appamatto pamattesu, suttesu bahujāgaro;
abalassarī va sīghasso, hitvā yāti sumedhaso.

29 放逸中無逸，如眾睡獨醒。智者如駿馳，駑駘所不及。

30 Appamādena Maghavā devānam setṭhataṁ gato;
appamādaṁ pasānsanti, pamādo garahito sadā.

30 摩伽¹以無逸，得為諸天主。無逸人所讚，放逸為人訶。

31 Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā;
saññōjanam anūm thūlam, dhamā aggī va gacchati.

31 樂不放逸比丘，或者懼見放逸，猶如猛火炎炎，燒去大結小結²。

32 Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā;
abhabbo parihānāya, nibbānass' eva santike. (cp. Dh31) (cf. A ii40)

32 樂不放逸比丘，或者懼見放逸，彼已鄰近涅槃，必定不易墮落。

3. Cittavaggo 〈 三、心 品 〉

33 Phandanam capalam cittam, dūrakkham dunnivārayam;
ujum karoti medhāvī, usukāro va tejanam.

³33 輕動變易心，難護難制服。智者調直之，如匠搨¹箭直。

34 Vārijo va thale khitto, okamokata ubbhato;
pariphandat' idam cittam, Māradheyyam pahātave.

34 如魚離水棲，投於陸地上，以此戰慄心，擺脫魔境界。

35 Dunniggahassa lahuno, yathakāmanipātino,
cittassa damatho sādhū; cittam dantam sukhāvaham.

35 此心隨欲轉，輕躁難捉摸。善哉心調伏，心調得安樂。

36 Sududdasam sunipunam, yathakāmanipātinam;

¹ 摩伽：Maghavā，傳說他由於勤於造路與清掃，而投生為帝釋天王。

² 結：saññōjanam，煩惱的異名。

³ Dh33-34 的因緣是：具壽彌醯當有幸者的侍者時，他中意一處風景美好的地方，打算在此禪修，三次請求，世尊並不看好，但是最後還是答應他。具壽彌醯在該處停留一天，但無法降服內心的煩惱。當他回到世尊的身邊時，世尊說出此偈。(參見 DhA.)

cittam rakkhetha medhāvī, cittam guttam sukhāvaham. (cp. Dh35)

36 此心隨欲轉，微妙極難見。智者防護心，心護得安樂²。

37 Dūraṅgamarī ekacaram, asarīram guhāsayam,
ye cittam saññamessanti, mokkhanti Mārabandhanā.

37 遠行與獨行，無形³隱深窟。誰能調伏心，解脫魔羅縛。

38 Anavatthitacittassa, saddhammarī avijānato;
pariplavapasādassa, paññā na paripūrati.

38 心若不安定，又不了正法，信心不堅者，智慧不成就。

39 Anavassutacittassa, ananvāhatacetaso,
puññapāpapahīnassa, natthi jāgarato bhayam.

39 若得無漏心⁴，亦無諸惑亂，超越善與惡⁵，覺者無恐怖。

40 Kumbhūpamarī kāyam imam viditvā, nagarūpamarī cittam idam thapetvā.
Yodhetha Māram paññāyudhena, jitañca rakkhe anivesano siyā.

40 知身如陶器，住心似城廓，慧劍擊魔羅，守勝莫染著⁶。

41 Aciram vat' ayam kāyo, pathavirī adhisessati;
chuddho apetaviññāno, nirattham va kaliṅgaram.

41 此身實不久，當睡於地下，被棄無意識，無用如木屑。⁷

42 Diso disam yam tam kayirā, verī vā pana verinam;
micchāpanihitam cittam, pāpiyo nam tato kare.

42 仇敵害仇敵，怨家對怨家，若心向邪行⁸，惡業最為大。

43 Na tam mātā pitā kayirā, aññe vāpi ca ñātakā;
sammāpanihitam cittam, seyyaso nam tato kare. (cp. Dh42)

¹ 捶：たたかう按壓及調整。此字屬補綴字，並不出現於文中。

² 安樂：DhA：指「道、果、涅槃的樂」(magga-phala-nibbāna-sukhāni)。

³ 無形(體)：asarīra(a 無+sarīra 身體)。

⁴ 無漏心(anavassuta cittassa)：無(煩惱)洩漏的心。

⁵ 超越善與惡：puññapāpapahīnassa，阿羅漢已捨棄福(puñña)、惡(pāpa)之業(因)，不造成未來的任何果報。

⁶ 守勝莫染著：jitañca rakkhe anivesano siyā，守護所克服的成果，而不執著，繼續修至解脫。

⁷ Aciram vat'ayam kāyo pathavirī adhisessati chuddho apetaviññāno nirattham va kaliṅgaram. 在南傳佛教國家，此句常為比丘為臨終者誦念的法句。

⁸ 邪行：micchāpanihitam，不正行、邪道、惡業，在此指瞋恚。正行則指善業。

43 善非父母作，亦非他眷屬，若心向正行，善業最為大。

4 .Pupphavaggo 〈 四、華 品 〉

44 Ko imarñ pañhavim vijessati, yamalokañca imarñ sadevakañ?

Ko dhammapadañ sudesitañ, kusalo puppham iva pacessati?

44 誰征服地界¹，閻魔界².天界³，誰善說法句，如巧匠⁴採花？

45 Sekho pañhavim vijessati, Yamalokañca imarñ sadevakañ;

sekho dhammapadañ sudesitañ, kusalo puppham iva pacessati. (cp. Dh44)

45 有學⁵ 克地界，閻魔界.天界，有學說法句，如巧匠採花⁶。

46 Phenūpamañ kāyam imarñ viditvā, marīcidhammadāñ abhisambudhāno.

Chetvāna Mārassa papupphakāni, adassanāñ Maccurājassa gacche.

46 知此身如泡，覺悟是幻法，折魔羅花箭⁷，越死王所見。

47 Pupphāni h' eva pacinantañ, byāsattamanasañ naram;

suttarñ gāmarñ mahogho va, maccu ādāya gacchati.

47 採集諸花已，其人心愛著，死神捉將去，如瀑流睡村⁸。

48 Pupphāni h' eva pacinantañ, byāsattamanasañ naram; (cp. Dh47)

atittarñ yeva kāmesu, antako kurute vasarñ.

48 採集諸花已，其人心愛著，貪欲無厭足，實為死魔伏。

49 Yathāpi bhamaro puppham, vanṇagandham ahethayam;

paleti rasam ādāya, evarñ gāme munī care.

49 牝尼¹入村落，譬如蜂採華，不壞色與香，但取其蜜去。

¹ 誰征服地界：Ko imarñ pañhavim vijessati，征服：為「以智如實了解、作證」。地界，即自己 (attabhāvasaṅkhātam pathavim)。

² 閻魔界：Yamaloka(Yama 閻羅王+loka 世間)，閻羅王的世間，指地獄、餓鬼、畜生、阿修羅。DhA：
Yamalokañcāti catubbidham apāyalokañca.(「及閻羅王的世間」：及四種苦界的世間)

³ (與)天界：sadevakañ，DhA：manussalokañca devalokena saddhirñ(人的世間及與天的世間)。

⁴ 巧匠：kusalo，指花藝的師傅(mālākāro)。

⁵ 有學：Sekho，即證悟初果向、初果、二果向、二果、三果向、三果、四果向。無學：即證悟四果(阿羅漢)。

⁶ sekho dhammapadañ sudesitañ, kusalo puppham iva pacessati.(有學說法句，有如花匠編製花圈)。亦即「有學」(證得須陀洹道至阿羅漢道)已知法、見法，所以說法自然巧妙。

⁷ 魔羅花箭：Mārassa papupphakāni，指欲望的誘惑。

⁸ 如瀑流睡村：熟睡的村人為瀑流沖走而不知。

- 50 Na paresam vilomāni, na paresam katākataṁ;
attano va avekkheyā, katāni akatāni ca.
- 50 不觀他人過²，不觀作不作，但觀自身行，已作與未作。
- 51 Yathāpi ruciram puppham, vanṇavantaram agandhakam;
evam subhāsitā vācā, aphalā hoti akubbato.
- 51 猶如鮮妙花，色美而無香，如是說善語，彼不行無果³。
- 52 Yathāpi ruciram puppham, vanṇavantaram sagandhakam;
evam subhāsitā vācā, saphalā hoti sakubbato. (cp. Dh51)
- 52 猶如鮮妙花，色美而芳香，如是說善語，彼實行有果。
- 53 Yathāpi puppharāsimhā, kayirā mālāguṇe bahū;
evam jātena maccena, kattabbarā kusalam bahum.
- 53 如從諸花聚，得造眾花鬘，如是生為人，當作諸善事。
- 54 Na pupphagandho pativātam eti, na candanari tagaramallikā.
Satañca gandho pativātam eti, sabbā disā sappuriso pavāti. (cf. A i226)
- 54 花香不逆風，栴檀.多伽羅，末利香⁴亦爾。德香逆風薰，
彼正人之香，遍聞於諸方。
- 55 Candanam tagaram vāpi, uppalam atha vassikī;
etesam gandhajātānam, sīlagandho anuttaro.
- 55 梵檀.多伽羅，拔悉基⁵.青蓮，如是諸香中，戒香為最上。
- 56 Appamatto ayaṁ gandho, yāyām tagaracandanī.
Yo ca sīlavatām gandho, vāti devesu uttamo.
- 56 梵檀.多伽羅，此等香甚微。持戒者最上，香薰諸天間。
- 57 Tesam sampannasīlānam, appamādavihārinam;
sammadaññā vimuttānam, Māro maggam na vindati.
- 57 成就諸戒行，住於不放逸，正智解脫者，魔不知所趣⁶。

¹ 牟尼：*munī*，諸修行者、諸聖者之意。

² 過：*vilomāni*，拂逆的。

³ 會說善語，但若不依照所說的去實踐，則不會有好結果。

⁴ 梵檀.多伽羅：*candanari*，*tagara*，皆是木香之名。末利迦：*mallikā*，小小的香花。

⁵ 拔悉基：*vassikī*，意為「雨季花」。

⁶ 魔不知所趣：解脫的阿羅漢不會再生，魔王找不到他死後去處。

58 Yathā saṅkāradhānasmiṁ, ujjhitasmiṁ mahāpathe;
padumam̄ tattha jāyetha, sucigandham̄ manoramam̄.
58 猶如糞穢聚，棄著於大道，蓮華生其中，香潔而悅意。

59 Evar̄i saṅkārabhūtesu, andhabhūte puthujjane;
atirocati paññāya, Sammāsambuddhasāvako.
59 如是糞穢等，盲昧凡夫中，正覺者弟子，以智慧光照。

5. Bālavaggo 〈 五、愚 品 〉

60 Dīghā jāgarato ratti, dīgham̄ santassa yojanam̄;
dīgho bālānar̄i sarīsāro, saddhammam̄ avijānatam̄.
60 不眠者夜長，倦者由旬¹長，不明達正法——愚者輪迴長。

61 Carañce nādhigaccheyya, seyyam̄ sadisam attano;
ekacariyam̄ dalhar̄i kayirā, natthi bāle sahāyatā.
61 不得勝我者為友，與我相等者亦無，寧可堅決獨行居，不與愚人作伴侶。

62 “Puttā m’ atthi dhanam̄ m’ atthi,” iti bālo vihaññati;
attā hi attano natthi kuto puttā kuto dhanam̄.
62 「此我子我財」，愚人常為憂。我且無有我，何有子與財？²

63 Yo bālo maññati bālyam̄, paññito vāpi tena so;
bālo ca paññitamānī, sa ve “bālo” ti vuccati.
63 愚者自知愚，彼即是智人。愚人自謂智，實稱真愚夫。

64 Yāvajīvam pi ce bālo, paññitam̄ payirupāsatī,
na so dhammam̄ vijānāti, dabbī sūparasam̄ yathā.
64 愚者雖終身，親近於智人，彼不了達摩³，如匙嘗湯味。

65 Muhuttam api ce viññū, paññitam̄ payirupāsatī,
Khippar̄i dhammam̄ vijānāti, jivhā sūparasam̄ yathā. (cp. Dh64)

¹ 由旬：yojana，一由旬指公牛挂轭行走一日的旅程。約有七~八公里。

² 本句：「『我的孩子，我的財產』，愚人常(為此)焦慮(vihaññati)。其實「我」無有我，哪裡有子，哪裡有財產？」

³ 達摩：dhamma，法、正法、真理。

- 65 慧者須臾頃，親近於智人，能速解達摩，如舌嘗湯味。
- 66 Caranti bālā dummedhā, amitten'eva attanā;
karontā pāpakarān kammaṁ, yam hoti kaṭukapphalarān. (cf. S.2.22./i.57.)雜 1276，別雜 274
- 66 愚人不覺知，與自仇敵行，造作諸惡業，受定眾苦果。
- 67 Na tam kammaṁ kataṁ sādhu, yam katvā anutappati;
yassa assumukho rodariṁ vipākam patisevati. (cf. S.2.22./i.57.)雜 1276，別雜 274
- 67 彼作不善業，作已生後悔，哭泣淚滿面，應得受異熟¹。
- 68 Tañ ca kammaṁ kataṁ sādhu, yam katvā nānutappati;
yassa patīto sumano, vipākam patisevati. (cp.Dh67) (cf. S.2.22./i.57.)雜 1276，別雜 274
- 68 若彼作善業，作已不追悔，歡喜而愉悅，應得受異熟。
- 69 Madhuvā maññati bālo, yāva pāparān na paccati;
yadā ca paccati pāparān, atha bālo dukkharān nigacchati.
- 69 惡業未成熟，愚人思如蜜；惡業成熟時，愚人必受苦。
- 70 Māse māse kusaggena, bālo bhuñjeyya bhojanāṁ;
na so saṅkhātadhammānārān, kalarān agghati solasim.
- 70 愚者月復月，雖僅取少食——以孤沙草²端；
彼所得功德，不及思法者，十六分之一。
- 71 Na hi pāparān kataṁ kammaṁ, sajju khīramva muccati;
dahantān bālam anveti, bharmacchanno va pāvako.
- 71 猶如搆牛乳，醍醐非速成。愚人造惡業，不即感惡果，業力隨其後，如死灰覆火。
- 72 Yāvad eva anatthāya, ñattarān bālassa jāyati;
hanti bālassa sukkarīsaṁ, muddham assa vipātayaṁ.
- 72 愚夫求知識，反而趨滅亡，損害其幸福，破碎其頭首³。
- 73 Asantān bhāvanam iccheyya, purekkhārañca bhikkhusu.
Āvāsesu ca issariyā, pūjā parakulesu ca.
- 73 愚人驚虛名：僧中作上座，僧院為院主，他人求供養。
- 74 “Mam'eva kata maññantu, gihī pabbajitā ubho;

¹ 異熟：**vipāka**，果報(造善·惡因所得的善·惡果)、報應。

² 孤沙草：**kusa**，香茅草或吉祥草，台語「茅草菰 hm⁵chau²koo¹」。以孤沙草的尖端取少少食。

³ 頭首：**muddham**，智慧。DhA：**Muddhanti paññāyetān nāmarān.**(「頭」：這是「慧」的名。)

Mam'ev'ātivasā assu, kiccākiccesu kismici."

Iti bālassa saṅkappo, icchā māno ca vadḍhati.

74 「僧與俗共知——此事由我作，事無論大小，
皆由我作主」，愚人作此想，貪與慢增長。

75 Aññā hi lābhūpanisā, aññā nibbānagāminī;
evam etam abhiññāya, bhikkhu Buddhassa sāvako.
Sakkārām nābhinandeyya, vivekam anubrūhaye.

75 一道引世利，一道向涅槃¹。佛弟子比丘，當如是了知，莫貪著世利，專注於遠離²。

6. Pañditavaggo 〈 六、智者品 〉

76 Nidhīnarām va pavattāram yam passe vajjadassinām;
niggayhavādīm medhāvīm tādisām paññitām bhaje,
tādisarām bhajamānassa seyyo hoti na pāpiyo.

76 若見彼智者——能指示過失，並能譴責者，當與彼為友；猶如知識者，能指示寶藏。與彼智人友，定善而無惡。

77 ovadeyy'ānusāseyya, asabbhā ca nivāraye;
satām hi so piyo hoti, asataām hoti appiyo.

77 訓誡與教示，阻他人過惡。善人愛此人，但為惡人憎³。

78 Na bhaje pāpake mitte, na bhaje purisādhame;
bhajetha mitte kalyāne, bhajetha purisuttame.

78 莫與惡友交，莫友卑鄙者。應與善友交，應友高尚士⁴。

79 Dhammapīti sukharā seti vippasannena cetasā.
Ariyappavedite dhamme, sadā ramati paññito.

79 得飲法水者，心清而安樂⁵。智者常喜悅，聖者所說法。

80 Udaikām hi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanām.
Dāruṇām namayanti tacchakā, attānam damayanti paññitā. (cf. M ii105)

80 灌溉者引水，箭匠之矯箭，木匠之繩木，智者自調御¹。

¹ 一道向涅槃：aññā nibbānagāminī，一條道路導向世俗的利益，另一條道路向涅槃、解脫。

² 遠離：DhA：kāyavivekoti kāyassa ekibhāvo. Cittavivekoti attha samāpattiyo. Upadhibhāvavivekoti nibbānam.(「身的遠離」：身的成為孤獨。「心的遠離」：八等至(八定)。「存留的遠離」：涅槃。)

³ 善人敬愛能訓誡與教示的人，惡人則憎惡此人。

⁴ 高尚士：purisuttama，最勝人、上人、聖人。

⁵ 安樂：臥樂。DhA：Sukharā setīti desanāmattamevetām, catūhipi iriyāpathehi sukharā viharatīti

81 Selo yathā ekaghano, vātena na samīrati;
evam nindāpasamīsāsu, na samīñjanti paññitā. (cf. V i185)

81 猶如堅固巖，不為風所搖，毀謗與讚譽，智者不為動。

82 Yathāpi rahado gambhīro, vippasanno anāvilo;
evam dhammāni sutvāna, vippasīdanti paññitā.

82 亦如一深池，清明而澄淨，智者聞法已，如是心清淨。

83 Sabbattha ve sappurisā cajanti, na kāmakāmā lapayanti santo.
Sukhena phuṭṭhā atha vā dukhena na uccāvacām paññitā dassayanti.

83 善人離諸欲²，不論諸欲事。苦樂所不動，智者無喜憂。

84 Na attahetu na parassa hetu, na puttam icche na dhanarūpa na ratṭham.
Na iccheyya adhammena samiddhim attano, sa sīlavā paññavā dhammiko siyā.

84 不因自因他，智著作諸惡，不求子·求財、及謀國作惡。
不欲以非法，求自己繁榮。彼實具戒行，智慧正法者。

85 Appakā te manussesu, ye janā pāragāmino;
ath'āyam itarā pajā, tīram ev'ānudhāvati. (cf. S v24)

85 於此人群中，達彼岸者少。其餘諸人等，徘徊於此岸³。

86 Ye ca kho sammadakkhāte, dhamme dhammānuvattino,
te janā pāram essanti, maccudheyyam suduttaram. (cf. S v24)

86 善能說法者，及依正法行，彼能達彼岸，度難度魔境⁴。

87 Kañham dhammarūpa vippahāya, sukkañham bhāvetha paññito;
okā anokāññāgamma, viveke yattha dūramaram. (cf. S v24)

attho.（「臥樂」：這是已沈浸在教說，他以四威儀（行住坐臥）的狀態住樂之義。）

¹ 智者自調御：attānarūpa damayanti paññitā，各類匠師擅長他們各自的工作，而有智慧的人善於自我調伏。

² 善人離諸欲：Sabbattha ve sappurisā cajanti，真善人在一切處放出（欲）。DhA：sabbatthāti pañcakkhandhādibhedesu sabbadhammesu.（「在一切處」：在五蘊等的諸項目、在一切的諸法。）放出 DhA：Cajantīti arahattamaggaññena apakaḍḍhantā chandarāgām vijahanti.（「放出」：諸正在牽引離開者，以阿羅漢道智，捨離意願的染。）

³ 彼岸：pāragāmino，到彼岸，即涅槃。此岸：生死。DhA：Pāragāminoti nibbānapāragāmino.（「到彼岸」：去到涅槃的彼岸。）

⁴ 魔境：maccudheyyam，死天的領域，指生死輪迴。DhA：Maccudheyyanti kilesamārasaṅkhātassa maccussa nivāsatthānabhūtam tebhūmikavaṭṭam.（「死天的領域」：已顯露污染的魔羅的、死天的已變成住的地方，三地的輪轉。）

87 應捨棄黑法¹，智者修白法¹，從家來無家²，喜獨處不易³。

88 Tatrābhiraṭim iccheyya, hitvā kāme akiñcano;
pariyodapeyya attānam, cittaklesehi paṇḍito. (cf. S v24)

88 當求是法樂，捨欲無所有⁴，智者須清淨，自心諸垢穢。

89 Yesam sambodhiyaṅgesu, sammā cittam subhāvitam;
ādānapaṭinissagge anupādāya ye ratā,
khīṇāsavā jutimanto, te loke parinibbutā. (cf. S.45.34./v.24.) 雜阿含 771

89 彼於諸覺支⁵，正心而修習。遠離諸固執，樂捨諸愛著，漏盡⁶而光耀，此世證涅槃。

7. Arahantavaggo 〈 七、阿 羅 漢 品 〉

90 Gataddhino visokassa, vippamuttassa sabbadhi;
sabbaganthappahīnassa, parilāho na vijjati.

90 路行盡⁷無憂，於一切解脫，斷一切繫縛⁸，無有苦惱者。

91 Uyyuñjanti satimanto, na nikete ramanti te;
hamśā va pallalam hitvā, okamokam jahanti te.

91 正念奮勇者，彼不樂在家。如鵝離池去，彼等棄水家。

92 Yesam sanmicayo natthi, ye pariññātabhojanā.
Suññato animitto ca, vimokkho yesam gocaro,

¹ 黑法：**Kaṇhaṁ dhammam**，惡業；白法：**sukkaṁ (dhammam)**，善業。

² 從家來無家：**okā anokam āgama**。DhA：**anokam** vuccati anālayo, ālayato nikkhamitvā anālayasankhātam nibbānam paṭicca ārabba tam pathayamāno bhāveyyāti attho。「無住處」(無家)被叫做無附著；從附著已離去後，無附著為條件的緣涅槃，確立它自此以後應修習之義。)

³ 喜獨處不易：指喜愛獨處遠離，為凡夫不易享受的。

⁴ 捨欲無所有：空掉所有欲望，即涅槃。

⁵ 覺支：**sambodhiyaṅga**，指七覺支，一、念覺支，念念明白。二、擇法覺支，分別善惡，棄絕貪染之法，選擇趨解脫之法。

三、精進覺支，一心於一境而努力不懈修善斷惡，求解脫。四、喜覺支，得正法或禪定而喜悅。
五、輕安覺支，指身心輕快、安穩，不沉重。

六、定覺支，得禪定，心不散亂。

七、捨覺支，心無偏頗，不執著而保持平衡、中立。

⁶ 漏盡：**khīṇāsavā**，滅盡諸漏(貪瞋癡的煩惱)。

⁷ 路行盡：**Gataddhino**，旅行已完畢者，喻：業已盡，即所謂：諸漏已盡，所作已辦，梵行已立。

⁸ 繫縛：**gantha**，貪、瞋、戒禁取(誤取邪因、邪道)、見取(持常見—永恆不滅的我或靈魂，或持斷見—凡事皆偶然，無因果)。

ākāse va sakuntānam, gati tesam durannayā.

92 彼等無積聚¹，於食如實知，空無相解脫²——是彼所行境，如鳥遊虛空，蹤跡不可得。

93 Yass'āsavā parikkhīnā, āhāre ca anissito;
suññato animitto ca, vimokkho yassa gocharo,
ākāse va sakuntānam, padam tassa durannayā. (cp. Dh92)

93 彼等諸漏盡，亦不貪飲食，空無相解脫——是彼所行境，如鳥遊虛空，蹤跡不可得。

94 Yass'indriyāni samathām gatāni, assā yathā sārathinā sudantā.
Pahīnamānassa anāsavassa, devāpi tassa pihayanti tādino.

94 彼諸根寂靜，如御者調馬，離我慢無漏，為天人所慕。

95 Paṭhavīsamo no virujhati, indakhīlūpamo tādi subbato,
Rahado va apetakaddamo, sarīsārā na bhavanti tādino.

95 彼已無憤恨，猶如於大地，彼虔誠堅固，如因陀揭羅³，
如無污泥池，是人無輪迴。

96 Santām tassa manām hoti, santā vācā ca kamma ca;
sammadaññā vimuttassa, upasantassa tādino.

96 彼人心寂靜，語與業寂靜，正智而解脫，如是得安穩。

97 Assaddho akataññū ca, sandhicchedo ca yo naro;
hatāvakāso vantāso, sa ve uttamaporiso.

97 無信⁴知無為，斷繫因永謝⁵，棄捨於貪欲，真實無上士。

98 Gāme vā yadi vā'raññe, ninne vā yadi vā thale;
yattha arahanto viharanti, tam bhūmirāmaneyyakaṁ. (cf. S i233)

98 於村落林間，平地或丘陵，何處有羅漢，彼地即可慶。

99 Ramaṇīyāni araññāni, yattha na ramati jano.
Vitarāgā ramissanti, na te kāmagavesino.

¹ 彼等無積聚：不再造業。DhA：Tattha **sannicayoti** dve sannicayā– kammasannicayo ca, paccayasannicayo ca. Tesu kusalākusalakammaṁ **kammasannicayo** nāma, cattāro paccayā **paccayasannicayo** nāma.（「完全積蓄」：有兩種：一、完全積蓄業。二、完全積蓄資具。在它們善業、不善業，名叫完全積蓄業；四資具名叫完全積蓄資具。）

² 空解脫：Suññato vimokkho，空無貪瞋癡。無相解脫：animitto vimokkho，無貪等之相。

³ 因陀揭羅：**indrakhīla**，門限，或是進城處安立堅固的柱子，象徵因陀羅(守護神)的所在。

⁴ 無信：**assaddho**，聖者自證知，悟不由他。

⁵ 斷了繫縛，煩惱的因永遠謝滅。

99 林野甚可樂，世人所不樂；彼喜離欲樂，不求諸欲樂。

〈 八、千 品 〉

100 Sahassam api ce vācā, anatthapadasamhitā;
ekam atthapadarā seyyo, yaṁ sutvā upasammati.

100 雖誦一千言，若無義理者，不如一義語，聞已得寂靜。

101 Sahassam api ce gāthā, anatthapadasamhitā;
ekarān gāthāpadarā seyyo, yaṁ sutvā upasammati. (cp. Dh100)

101 雖誦千句偈，若無義理者，不如一句偈，聞已得寂靜。

102 Yo ca gāthāsatām bhāse(opt.), anatthapadasamhitā;
ekarān dhammapadarā seyyo, yaṁ sutvā upasammati. (cp. Dh100)

102 彼誦百句偈，若無義理者，不如一法句，聞已得寂靜。

103 Yo sahassām sahassena, saṅgāme mānuse jine;
ekañca jeyya-m-attānarā, sa ve saṅgāmajuttamo.

103 彼於戰場上，雖勝百萬人；未若克己者，戰士之最上！

104 Attā have jitām seyyo, yā c'āyām itarā pajā;
attadantassa posassa, niccarān saññatacārino.

104 能克制自己，過於勝他人。若有克己者，常行自節制。

105 N' eva devo na gandhabbo, na Māro saha Brahmunā;
jitām apajitām kayirā, tathārūpassa jantuno.

105 天神乾闥婆¹，魔王並梵天，皆遭於敗北，不能勝彼人。

106 Māse māse sahassena, yo yajetha sataṁ samāṁ;
ekañca bhāvitattānarā, muhuttam api pūjaye,
sā yeva pūjanā seyyo, yañce vassasatarā hutām.

106 月月投千金——供犧牲百年，不如須臾間，供養修己者，彼如是供養，勝祭祀百年。

107 Yo ca vassasataṁ jantu, aggim paricare vane;
ekañca bhāvitattānarā, muhuttam api pūjaye,
sā yeva pūjanā seyyo, yañce vassasatarā hutām. (cp. Dh106)

107 若人一百年一事火於林中，不如須臾間，供養修己者，彼如是供養，勝祭祀百年。

¹ 乾闥婆：gandhabba（梵 gandharva），天界的一種樂神，他以香氣資養身體。

108 Yam kiñci yittham va hutarām va loke, sañvaccharām yajetha puññapekkho,
sabbam pi tam na catubhāgam eti, abhivādanā ujjugatesu seyyo.

108 若人於世間，施捨或供養¹，求福一週年，如是諸功德，不及四分一，禮敬正直者。

109 Abhivādanasīlissa, niccam vuddhāpacāyino,
cattāro dhammā vadḍhanti: āyu vanṇo sukham balaṁ.

109 好樂敬禮者，常尊於長老，四法得增長：壽.美.樂與力。²

110 Yo ca vassasatam jīve, dussilo asamāhito;
ekāham jīvitam seyyo, sīlavantassa jhāyino.

110 若人壽百歲—破戒無三昧³，不如生一日—持戒修禪定。

111 Yo ca vassasatam jīve, duppañño asamāhito;
ekāham jīvitam seyyo, paññavantassa jhāyino. (cp. Dh110)

111 若人壽百歲—無慧無三昧，不如生一日—具慧修禪定。

112 Yo ca vassasatam jīve, kusito hīnavīriyo;
ekāham jīvitam seyyo, viriyam ārabhato daļham. (cp. Dh110)

112 若人壽百歲—怠惰不精進，不如生一日—勵力行精進。

113 Yo ca vassasatam jīve, apassari udayabbayam;
ekāham jīvitam seyyo, passato udayabbayam. (cp. Dh110)

113 若人壽百歲—不見生滅法，不如生一日—得見生滅法。⁴

114 Yo ca vassasatam jīve, apassari amataram padam;
ekāham jīvitam seyyo, passato amataram padam. (cp. Dh113)

114 若人壽百歲—不見不死道¹，不如生一日—得見不死道。

¹ 施捨：*yittham*，上供品，在節慶的施捨。供養：*hutarām*，獻供品，供給過客的布施。DhA：**Yitthanti** yebhuyyena mañgalakiriyādivasesu dinnadānam.（「上供品」：在作吉祥等諸安排下，以豐盛的施物祭祀。）(Spk.(S.24.5.)：*yittham=mahāyāgo 大牲體***Hutanti** abhisankharitvā katarām pāhunadānañceva, kammañca phalañca saddahitvā katadānañca.（「獻供品」：已周全安排好贈與款待賓客的食物後，信業及果後，並且贈與已被作。）

² **Abhivādanasīlissa** niccam vuddhāpacāyino cattāro dhammā vadḍhanti: āyu, vanṇo, sukham, balaṁ.南傳比丘受人禮拜時，常念誦的法句。法句中壽.美.樂.力，指長壽、莊嚴、安樂、力量。

³ 破戒無三昧：*dussilo asamāhito*，無道德，無等持(禪定)。

⁴ 生滅法：*udayabbayam*(< *udaya* 生+*vaya* 滅)。觀察五蘊的二十五異相(*pañcavīsatiyā lakkhañehi udayañca vayañca apassanto*)的生滅。在修觀禪時，見到色法(物質—地.水.火.風的現象)或名法(受、想、行、識)的生滅、無常。「一日」(*Ekāham= eka* — + *aha* 天)在此作「一時」解釋。

115 Yo ca vassasataṁ jīve, apassar̄m dhammam uttamar̄m;
ekāhar̄m jīvitam seyyo, passato dhammam uttamaṁ. (cp. Dh113)
115 若人壽百歲—不見最上法，不如生一日—得見最上法²。

9. Pāpavaggo 〈 九、惡品 〉

116 Abhittharetha kalyāne, pāpā cittam nivāraye;
dandham hi karoto puññam, pāpasmim ramaṭī mano.
116 應急速作善，制止罪惡心。怠慢作善者，心則喜於惡。

117 Pāpañce puriso kayirā, na nar̄m kayirā punappunam;
na tamhi chandaṁ kayirātha, dukkho pāpassa uccayo.
117 若人作惡已，不可數數³作；莫喜於作惡，積惡則受苦。

118 Puññañce puriso kayirā, kayirāth' enam punappunam;
tamhi chandaṁ kayirātha, sukho puññassa uccayo. (cp. Dh117)
118 若人作善已，應復數數作；當喜於作善，積善則受樂。

119 Pāpo pi passati bhadram, yāva pāpar̄m na paccati;
yadā ca paccati pāpar̄m, atha pāpo pāpāni passati.
119 惡業未成熟，惡者以為樂。惡業成熟時，惡者方見惡。

120 Bhadro pi passati pāpar̄m, yāva bhadram na paccati;
yadā ca paccati bhadram, atha bhadro bhadrāni passati. (cp. Dh119)
120 善業未成熟，善人以為苦。善業成熟時，善人始見善。

121 Māvamaññetha pāpassa, “Na man tam āgamissati,”
udabindunipātena, udakumbho pi pūrati,
bālo pūrati pāpassa, thokathokam pi ācinam.
121 莫輕於小¹ 惡！謂「我不招報」，須知滴水落，亦可滿水瓶，愚夫盈其惡，少許少許積。

122 Māvamaññetha puññassa, “Na man tam āgamissati,”
udabindunipātena, udakumbho pi pūrati,

¹ 不死道：DhA：**amatam padanti marañavirahitakoṭṭhāsam**，amatamahānibbānanti attho.（「不死道」：死的隱秘離開及中空的部分，不死的大涅槃之義。）

² 最上法：指九出世間法(navavidhām lokuttaradhammam)，即：四道、四果及涅槃（參見 DhA）。

³ 數數：punappuna，戻メ戻メ，一再、經常。

dhīro pūrati puññassa, thokathokam pi ācinām. (cp. Dh121)

122 莫輕於小善！謂「我不招報」，須知滴水落，亦可滿水瓶，智者完其善，少許少許積。

123 Vānijo va bhayañ maggarñ, appasattho mahaddhano;
visañ jīvitukāmo va, pāpāni parivajjaye.

123 商人避險道，伴少而貨多；愛生避毒品²，避惡當亦爾。

124 Pāñimhi ce vaño nāssa, hareyya pāñinā visarñ;
nābbanarñ visam anveti, natthi pāpañ akubbato.

124 假若無有瘡傷手，可以其手持毒藥。毒不能患無傷手。不作惡者便無惡。

125 Yo appaduñthassa narassa dussati, suddhassa posassa anañgañassa,
tam eva bālam paccteti pāpañ, sukhumo rajo pañivātām va khitto.

(cf. S.1.22./i.13) (=Sn662) 雜 1275，別雜 273

125 若犯無邪者，清淨無染者，罪惡向愚人，如逆風揚塵。

126 Gabbham eke uppajjanti, nirayañ pāpakammino;
saggarñ sugatino yanti, parinibbanti anāsavā.

126 有人生於母胎中，作惡者則墮地獄，正直之人昇天界，漏盡者證入涅槃。

127 Na antalikkhe na samuddamajjhе, na pabbatānarñ vivaram pavissa,
na vijjatī so jagatippadeso, yatthañthito muñceyya pāpakammā.

127 非於虛空及海中，亦非入深山洞窟，欲求逃遁惡業者，世間實無可覓處。

128 Na antalikkhe na samuddamajjhе, na pabbatānarñ vivaram pavissa,
na vijjati so jagatippadeso, yatthañthitarñ na-ppasahetha maccu. (cp. Dh127)

128 非於虛空及海中，亦非入深山洞窟，欲求不為死魔制，世間實無可覓處。

10. Dāñdavaggo 〈 十、刀杖³ 品 〉

129 Sabbe tasanti dāñdassa, sabbe bhāyanti maccuno,
attānarñ upamarñ katvā na haneyya na ghātaye.

129 一切懼刀杖，一切皆畏死，以自度⁴ 他情，莫殺教他殺。

¹ 小：Mappamaññetha：1. Ma+appamaññetha 莫輕視。2. Ma+appa+maññetha 莫想少。

² 愛生避毒品：愛惜生命則需避開毒害的物品。

³ 刀杖：dāñda，亦作刑罰。

⁴ 度ケメセ：測量。原文為：upamarñ(譬喻)。

130 Sabbe tasanti daṇḍassa, sabbesam̄ jīvitam̄ piyam;
attānam̄ upamarāt katvā na haneyya na ghātaye. (cp. Dh129)

130 一切懼刀杖，一切皆愛生，以自度他情，莫殺教他殺。

131 Sukhakāmāni bhūtāni, yo daṇḍena vihiṁsatī;
attano sukham esāno, pecca so na labhate sukham.

131 於求樂有情，刀杖加惱害，但求自己樂，後世樂難得。

132 Sukhakāmāni bhūtāni, yo daṇḍena na hiṁsatī;
attano sukham esāno, pecca so labhate sukham. (cp. Dh131)

132 於求樂有情，不加刀杖害，欲求自己樂，後世樂可得。

133 Māvoca pharusam̄ kañci, vuttā paṭivadeyyu tam̄;
dukkhā hi sārambhakathā, paṭidandā phuseyyu tam̄.

133 對人莫說粗惡語，汝所說者還說汝。憤怒之言實堪痛；互擊刀杖可傷汝。

134 Sace neresi attānam̄, karīso upahato yathā,
esa patto si nibbānam̄, sārambho te na vijjati.

134 汝若自默然，如一破銅鑼，已得涅槃路；於汝無諍故。

135 Yathā daṇḍena gopālo, gāvo pājeti gocaram;
evam̄ jarā ca maccu ca āyum pājenti pāṇinam.

135 如牧人以杖，驅牛至牧場，如是老與死·驅逐眾生命。

136 Atha pāpāni kammāni, karam bālo na bujjhati;
sehi kammehi dummedho, aggidaḍḍho va tappati.

136 愚夫造作諸惡業，卻不自知有果報，癡人以自業感苦，宛如以火而自燒。

137 Yo daṇḍena adan̄desu, appaduṭthesu dussati;
dasannam aññataram̄ thānām̄, khippam eva nigacchati:

137 若以刀杖害，無惡無害者，十事中一種，彼將迅速得。

138 Vedanām pharusam̄ jāniṁ, sarīrassa ca bhedanām,
garukam̄ vāpi ābādham̄, cittakkheparām va pāpune,

138 極苦痛失財，身體被損害，或重病所逼，或失心狂亂。

139 Rājato vā upasaggaṁ, abbhakkhānām̄ va dāruṇām̄,
parikkhayām̄ va ñātīnām̄, bhogānām̄ va pabhaṅgurām̄,

139 或為王迫害，或被誣重罪，或眷屬離散，或破滅財產。

140 Atha vā'ssa agārāni, aggi ḍahati pāvako,

kāyassa bhedā dappañño, nirayam so'papajjati.

140 或彼之房屋，為劫火焚燒。癡者身亡後，復墮於地獄。

141 Na naggacariyā na jaṭā na pañkā, nānāsakā thanḍilasāyikā vā,

rajo va jallarā ukkuṭikappadadhānam, sodhenti maccām avitīṇṇakaṅkham.

141 非裸行結髮，非塗泥絕食，臥地自塵身，非以蹲踞住¹，不斷疑惑者，能令得清淨。

142 Alaṅkato ce pi samārū careyya, santo danto niyato brahmačārī,

sabbesu bhūtesu nidhāya danḍam, so brāhmaṇo so samaṇo sa bhikkhu.

142 嚴身住寂靜，調御而克制，必然修梵行，不以刀杖等，

加害諸有情，彼即婆羅門，彼即是沙門，彼即是比丘²。

143 Hirūnisedho puriso koci lokasmīm vijjati;

yo nindam apabodheti, asso bhadro kasām iva. (cf. S.1.18.i.7) (《雜阿含 578 經》、《別譯雜阿含 163 經》)

143 以慚自禁者，世間所罕有，彼善避羞辱，如良馬避鞭。

144 Asso yathā bhadro kasāniviṭṭho, ātāpino sarinvegino bhavātha;

saddhāya sīlēna ca viriyena ca, samādhinā dhammadvinicchayena ca.

Sampannavijjācaraṇā patissatā, jahissatha dukkham idam anappakam.

144 如良馬加鞭，當奮勉懺悔。以信.戒.精進，以及三摩地，善分別正法，以及明行足³，

汝當念勿忘，消滅無窮苦。

145 Udaṅkam hi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanam.

Dārum namayanti tacchakā, attānam damayanti subbatā. (cp. Dh80)

145 灌溉者引水，箭匠之矯箭，木匠之繩木，善行者自御。

11. Jarāvaggo 〈 十一、老品 〉

146 Ko nu hāso kim ānando, niccaṁ pajjalite sati.

Andhakārena onaddhā, padīpaṁ na gavessatha?

146 常在燃燒⁴中，何喜.何可笑？幽暗¹之所蔽，何不求光明？

¹ 蹲踞住：ukkuṭika，兩腳前後參差的蹲跪。古譯作「右膝著地」、「胡跪」。

² 婆羅門、沙門、比丘：都是指阿羅漢。

³ 明行足：sampannavijjācaraṇā。明：vijjā，智慧；行：caraṇā，德行(戒律)。具足智慧與德行。

⁴ 燃燒：世上有十一種火常在燃燒，貪 rāga、瞋 dosa、癡 moha、病 vyadhi、老 jarā、死 maraṇa、愁 soka、悲 parideva、苦 dukkha、憂 domanasa、惱 upāyāsa。

147 Passa cittakataṁ bimbam, arukāyaṁ samussitaṁ;
āturam bahusaṅkappaṁ yassa n'atthi dhuvaram thiti. (cf. M ii64)

147 觀此粉飾身：瘡²傷一堆骨，疾病多思惟³。絕非常存者。

148 Parijñṇam idam rūpaṁ, roganidḍhaṁ pabhaṅguram,
bhijjati pūtisandeho, marañantarā hi jīvitam.

148 此衰老形骸，病藪⁴而易壞；朽聚必毀滅，有生終歸死。

149 Yān' imāni apatthāni, alāpūn' eva sārade.

Kāpotakāni atṭhīni, tāni disvāna kā rati?

149 猶如葫蘆瓜，散棄於秋季，骸骨如鵠色，觀此何可樂？

150 Atṭhīnam nagaram katham, maṁsalohitalepanam;
yattha jarā ca maccu ca māno makkho ca ohito.

150 此城骨所建，塗以血與肉，儲藏老與死，及慢並虛偽⁵。

151 Jiranti ve rājarathā sucittā, atho sarīram pi jaram upeti.

Satañca dhammo na jarām upeti, santo have sabbhi pavedayanti.

(cf. S.3.3/i.71) 《別譯雜阿含 67 經》，《增壹阿含 26.6 經》

151 盛飾王車亦必朽，此身老邁當亦爾。唯善人法⁶不老朽，善人傳示於善人。

152 Appassut'āyam puriso, balivaddo va jirati.

Maṁsāni tassa vadḍhanti, paññā tassa na vadḍhati.

152 寡聞之愚人，生長如牡牛，唯增長筋肉，而不增智慧。

153 Anekajātisamsāram sandhāvissam anibbisam,
gahakārakam gavesanto, dukkhā jāti punappunam.

7 153 經多生輪迴，尋求造屋者⁸，但未得見之，痛苦再再生。

154 Gahakāraka dittho si, puna geham na kāhasi;
sabbā te phāsukā bhaggā, gahakūṭam visaṅkhitam;

¹ 幽暗：*Andhakāra*，喻無知、無明。

² 瘡：*bimba*，指雙眼、雙耳、雙鼻孔、口、大便口、小便口等九處。

³ 多思惟：*bahusaṅkappaṁ*，比喻多欲望。

⁴ 病藪：*roganidḍha*，病巢。

⁵ 虛偽：*makkho*，古譯作「覆」。

⁶ 善人法：*satañca dhammo*，指聖者的教法。

⁷ Dh.153-154 兩偈，據《法句註》(DhA)說，是世尊最初(成道)時所說的。

⁸ 造屋者：*gahakārakam*，指渴愛；屋子指身體。

visaṅkhāragatam cittaṁ, tanhānaṁ khayam ajjhagā.

154 已見造屋者！不再造於屋。椽桷¹ 皆毀壞，棟樑²亦摧折。我既證無為，一切愛盡滅³。

155 Acaritvā brahmacariyam, aladdhā yobbane dhanam,

jīṇakoñcā va jhāyanti, khīṇamacche va pallale.

155 少壯不得財，並不修梵行，如池邊老鷺，無魚而萎滅。

156 Acaritvā brahmacariyam, aladdhā yobbane dhanam,

senti cāpātikhīnā va, purāṇāni anutthunam. (cp. Dh155)

156 少壯不得財，並不修梵行，臥如破折弓，悲歎於過去。

12. Attavaggo 〈十二、自己品〉

157 Attānañce piyam jaññā, rakkheyya nam surakkhitam;

tīṇam aññataram yāmaṁ, patijaggeyya paññito.

157 若人知自愛，須善自保護。三時⁴中一時，智者應醒覺。

158 Attānam eva pañhamaram, patirūpe nivesaye,

ath' aññam anusāseyya, na kilisseyya paññito.

158 第一將自己，安置於正道，然後教他人；賢者始無過。

159 Attānañce tathā kayirā, yath' aññam anusāsati,

sudanto vata dametha, attā hi kira duddamo.

159 若欲誨他者，應如己所行，自制乃制他，克己實最難。

160 Attā hi attano nātho, ko hi nātho paro siyā;

attanā hi sudantena, nātham labhati dullabham.

160 自為自依怙，他人何可依¹？自己善調御，證難得所依²。

¹ 檻桷：*ハスカ* phāsukā (肋骨(陰複主格))，支撐屋頂的木條。DhA：**Sabbā te phāsukā bhaggāti** tava sabbā avasesā kilesaphāsukā mayā bhaggā(你的一切剩餘的煩惱肋已被我破壞)。

² 棟樑：*ガハクタム* gahakūṭam，屋頂。DhA：**Gahakūṭam visaṅkhatanti imassa tayā katassa attabhāvagehassa avijjāsaṅkhātarām kaṇṇikamaṇḍalampi mayā viddhamśitam.**(這個被你已做的自己的家--所謂的無明--屋頂的椽桷(kaṇṇika-maṇḍala 支撐屋頂的木條)已被我破壞)。

³ 無為：*visaṅkhāra*(離行)，即是涅槃；一切愛盡滅，即已證得阿羅漢果。153-154 倭《善見律毘婆沙》譯作：「流轉非一生，走去無厭足，正覓居住處，更生生辛苦，今已見汝屋，不復更作屋，一切脊肋骨，碎折不復生，心已離煩惱，愛盡至涅槃。(大正 24.675)據《法句經註》及《善見律毘婆沙》所說，這兩偈為佛陀成道時所說。

⁴ 三時：*tiṇṇam yāmaṁ*，過去、未來、現在。在此指指人生三時——青年、中年、老年，應該從事修行。

161 Attanā va katarā pāparā, attajarā attasambhavaṁ;
abhimatthati dummedham, vajirā v'asmamayaṁ maṇīm.

161 惡業實由自己作，從自己生而自起。惡業摧壞於愚者，猶如金剛破寶石。

162 Yassa accantadussīlyarā, māluvā sālam iv' otthataram;
karoti so tath' attānam, yathā nam icchati diso.

162 破戒如蔓蘿，纏覆裟羅樹³。彼自如此作，徒快敵者意。

163 Sukarāni asādhūni, attano ahitāni ca;
yām ve hitañca sādhuñca, tam ve paramadukkaram.

163 不善事易作，然無益於己；善與利益事，實為極難行。

164 Yo sāsanārā arahatā, ariyānārā dhammajīvinā;
paṭikkosati dummedho, diṭṭhim nissāya pāpikā,
phalāni katthakasseva, attaghaññāya phallati.

164 惡慧愚癡人，以其邪見故，侮蔑羅漢教，依正法行者，
以及尊者教，而自取毀滅，如格他格草⁴，結果自滅亡。

165 Attanā va katarā pāparā, attanā sarinkilissati;
attanā akatarā pāparā, attanā va visujjhati;
suddhī asuddhī paccattarā nāñño aññārā visodhaye.

165 惡實由己作，染污亦由己；由己不作惡，清淨亦由己。淨不淨依己，他何能淨他？

166 Attadatthārā paratthena, bahunā pi na hāpaye;
attadatthā abhiññāya, sadatthapasuto siyā.

166 莫以利他事，忽於己利益⁵。善知己利者，常專心利益。

13. Lokavaggo 〈 十三、世品 〉

167 Hīnam dhammarā na seveyya, pamādena na saṁvase;
micchādiṭṭhim na seveyya, na siyā lokavaḍḍhano.

167 莫從卑劣法¹。莫住於放逸。莫隨於邪見。莫增長世俗²。

¹ 修行者要依怙自己的經驗、判斷，依怙正法來達到解脫。

² 證難得所依：nāthā labhati dullabham，證得難得的歸依處(涅槃)。

³ 蔓蘿梵：maluva，籐類。裟羅樹被此籐纏住將枯死。

⁴ 格他格草：katthaka，蘆葦類，結實則死。

⁵ (自)己利益：attadatthā，指道、果、涅槃。

168 Uttitthe na-ppamajjeyya, dhammarām sūcaritām care.

Dhammacārī sukhām seti, asmiṁ loke paramhi ca.

168 奮起莫放逸！行正法善行。依正法行者，此世.他世樂。

169 Dhammarām care sūcaritām, na nām duccaritām care.

Dhammacārī sukhām seti, asmiṁ loke paramhi ca. (cp. Dh168)

169 行正法善行。勿行於惡行。依正法行者，此世.他世樂。

170 Yathā babbulakārām passe, yathā passe marīcikām;

evām lokārām avekkhantām, maccurājā na passati.

170 視如水上浮漚，視如海市蜃樓，若人觀世如是，死王不得見他。

171 Etha passath’imām lokām, cittām rājarathūpamām;

yattha bālā visīdanti, natthi saṅgo vijānataṁ.

171 來看這個世界，猶如莊嚴王車。愚人沈湎此中，智者毫無執著。

172 Yo ca pubbe pamajjītvā, pacchā so na-ppamajjati;

so ’mām lokām pabhāseti, abbhā mutto va candimā. (cf. M ii104)

172 若人先放逸，但後不放逸。彼照耀此世，如月出雲翳。

173 Yassa pāpām katām kammarām, kusalena pithīyati,

so ’mām lokām pabhāseti, abbhā mutto va candimā. (cp. Dh172) (cf. M ii104)

173 若作惡業已，覆之以善者。彼照耀此世，如月出雲翳。

174 Andhabhūto ayām loko, tanuk’ ettha vipassati;

sakunto jālamutto va, appo saggāya gacchati.

174 此世界盲暝，能得見者少。如鳥脫羅網，鮮有昇天者。

175 Harīs’ādiccapathe yanti, ākāse yanti iddhiyā;

nīyanti dhīrā lokamhā, jetvā māram savāhiniṁ.

175 天鵝飛行太陽道³，以神通力可行空⁴。智者破魔王魔眷，得能脫離於世間。

176 Ekaṁ dhammarām atītassa, musāvādissa jantuno;

vitiṇṇaparalokassa, natthi pāpām akāriyām.

¹ 卑劣法：DhA：**hīnam dhammanti** pañcakāmaguṇām dhammarām.（「卑劣法」：五種欲的法。）

² 世俗：**loka**，指生死輪迴。

³ 太陽道：**ādiccapathe**，太陽行走的道路，即虛空。

⁴ 修鍊禪定達第四禪時，可以進一步引發超常的神通，包括飛行虛空的能力。

176 違犯一乘法¹，及說妄語者，不信來世者，則無惡不作。

177 Na ve kadariyā devalokaṁ vajanti, bālā have na-ppasāṁsanti dānam.

Dhīro ca dānarāṁ anumodamāno, ten' eva so hoti sukhī parattha.

177 慚者不生天。愚不讚布施。智者隨喜施，後必得安樂。

178 Pathabyā ekarajjena, saggassa gamanena vā,
sabbalokādhipaccena, sotāpattiphalāṁ varāṁ.

178 一統大地者，得生天上者，一切世界主，不及預流²勝。

14 .Buddhavaggo 〈 十四、佛陀品 〉

179 Yassa jitām nāvajīyati, jitām assa no yāti koci loke,
tam Buddham anantagocarāṁ, apadarāṁ kena padena nessatha.

179 彼之勝利無能勝，敗者於世無可從，佛智無邊無行跡³，汝復以何而誑惑？

180 Yassa jālinī visattikā, taṇhā natthi kuhiñci netave,
tam Buddham anantagocarāṁ, apadarāṁ kena padena nessatha. (cp. Dh179)

180 彼已不具於結縛，愛欲難以誘使去，佛智無邊無行跡，汝復以何而誑惑？

181 Ye jhānapasutā dhīrā, nekkhammūpasame ratā;
devāpi tesāṁ pihayanti, sambuddhānāṁ satīmatāṁ.

181 智者修禪定⁴，喜出家寂靜⁵，正念正覺者，天人所敬愛。

182 Kiccho manussapaṭīlābho, kicchaṁ maccāna jīvitāṁ,
kicchaṁ saddhammasavanārā, kiccho Buddhānāṁ uppādo.

182 得生人道難，生得壽終難，得聞正法難，遇佛出世難。

¹ 一乘法：ekāṁ dhammām，一法，指真理(saccam 諦)。

² 預流：sotapattiphalām，即初果、須陀洹果，證悟預流果即入聖人的行列，它斷除了三結——身見(我見，以為有永恆不變的我)、疑(懷疑因果、緣起、佛.法.僧)、戒禁取見(邪因以為正因，邪道以為正道)。

³ 佛智無邊無行跡：佛陀的智慧無邊(指具有「一切知智」 sabbaññuta-ñāna)。無行跡(anantagocaram)指無任何貪愛、無明之行為。

⁴ 修禪定：DhA. : ye jhānapasutāti lakkhanūpanijjhānām ārammaṇūpanijjhānanti imesu dvīsu jhānesu āvajjanasamāpajjana- adhiṭṭhānavutṭhānapaccavekkhaṇehi yuttappayuttā.(‘凡是徹底從事禪那’即思慮「相」、思慮「所緣」，在這兩種禪那上，會合應用：轉向、進入(定)、立足(定)、出定、省察(等五自在)。)

⁵ 出家寂靜：nekkhammupasama，離欲寂靜。

183 Sabbapāpassa akaraṇam, kusalassa upasampadā,
sacittapariyodapanarī, etam Buddhāna sāsanam. (cf. D ii49)
183 一切惡莫作，一切善應行，自調淨其意，是則諸佛教。¹

184 Khantī paramam tapo titikkhā, nibbānam paramam vadanti Buddhā.
Na hi pabbajito parūpaghātī, na samano hoti param vihetayanto. (cf. D ii49)
184 諸佛說涅槃最上，忍辱為最高苦行。害他實非出家者，惱他不名為沙門。

185 Anūpavādo anūpaghāto, pātimokkhe ca saṁvaro;
mattaññutā ca bhattasmim, pantañca sayanāsanam,
adhicitte ca āyogo, etam Buddhāna sāsanam. (cp. Dh183) (cf. D ii49-50)
185 不誹與不害，嚴持於戒律²，飲食知節量，遠處而獨居，勤修增上定³，是為諸佛教。

186 Na kahāpanavassena, titti kāmesu vijjati,
appassādā dukhā kāmā, iti viññāya paññito. (cf. M i130)
186 即使雨金錢，欲心不滿足。智者知淫欲，樂少而苦多！

187 Api dibbesu kāmesu, ratirī so nādhigacchatī;
tañhakkhayarato hoti, sammāsambuddhasāvako.
187 故彼於天欲，亦不起希求。正覺者弟子，希滅於愛欲。

188 Bahūn ve saraṇam yanti, pabbatāni vanāni ca,
ārāma-rukkha-cetyāni, manussā bhayatajjitā.
188 諸人恐怖故，去皈依山岳，或依於森林，園苑樹支提⁴。

189 N' etam kho saraṇam khemam, n' etam saraṇam uttamam,
n' etam saraṇam āgamma, sabbadukkhā pamuccati.
189 此非安穩依，此非最上依，如是皈依者，不離一切苦。

190 Yo ca Buddhañca dhammañca, saṅghañca saraṇam gato,
cattāri ariyasaccāni, sammappaññāya passati.
190 若人皈依佛，皈依法及僧，由於正智慧，得見四聖諦。

191 Dukkham dukkhasamuppādam, dukkhassa ca atikkamam,

¹ 本偈一般流傳：「諸惡莫作，眾善奉行，自淨其意，是諸佛教。」原意：一切惡不要作，具足眾善，淨化自己的心，這是一切佛陀所教示的。

² pātimokkhe ca saṁvaro，即守護比丘戒(波羅提木叉)。

³ 增上定，即增上心（adhicitta）指禪定，四禪、四空定。

⁴ 凡夫因恐怖的緣故，去皈依山岳、森林、園林、樹塔廟(樹支提，建廟於樹邊，祭樹神)。

ariyañc' atṭhaṅgikam maggām, dukkhūpasamagāminam.

191 苦與苦之因，以及苦之滅，並八支聖道，能令苦寂滅¹。

192 Etarīn kho saraṇam khemam, etarīn saraṇam uttamam,

etaṇam saraṇam āgamma, sabbadukkhā pamuccati. (cp. Dh189)

192 此皈依安穩，此皈依無上，如是皈依者，解脫一切苦。

193 Dullabho purisājañño, na so sabbattha jāyati,

yattha so jāyati dhīro, tam kularūpam sukham edhati.

193 聖人² 極難得，彼非隨處生；智者所生處³，家族咸蒙慶。

194 Sukho Buddhānam uppādo, sukhā saddhammadesanā,

sukhā saṅghassa sāmaggī, samaggānam tapo sukho.

194 諸佛出現樂，演說正法樂，僧伽和合樂，修士和合樂。

195 Pūjārahe pūjayato, Buddhe yadi va sāvake,

papañcasamatikkante, tiṇṇasokapariddave.

195 供養應供者——脫離於虛妄，超越諸憂患，佛及佛弟子。

196 Te tādise pūjayato, nibbute akutobhaye,

na sakkā puññam saṅkhātum, im' ettam api kenaci.

196 若供養如是——寂靜無畏者，其所得功德，無能測量者。

15.Sukhavaggo 〈十五、樂品〉

197 Susukham vata jīvāma, verinesu averino;

verinesu manussesu, viharāma averino.

197 我等實樂生，憎怨中無憎。於憎怨人中，我等無憎住。

198 Susukham vata jīvāma, ātiresu anāturā;

ātiresu manussesu, viharāma anāturā. (cf.197)

198 我等實樂生，疾病¹中無病。於疾病人中，我等無病住。

199 Susukham vata jīvāma, ussukesu anussukā;

ussukesu manussesu, viharāma anussukā. (cf.197)

¹ 本句說：四聖諦：苦、集(苦因)、滅(苦滅--涅槃)、道(苦滅之道--八支聖道)。時時能實踐四聖諦，不久即可使苦滅絕。

² 聖人：purisājañño，品種優秀的人，指佛陀。

³ DhA. : **yattha so jāyati dhīro** uttamapañño sammāsambuddho. (智者所生處：最上智的佛陀。)

199 我等實樂生，貪欲中無欲。於貪欲人中，我等無欲住。

200 Susukham vata jīvāma, yesam no natthi kiñcanam;
pītibhakkhā bhavissāma, devā ābhassarā yathā. (cf.197)
(cf. S.4.18./i.114; 《雜阿含 1095 經》)

200 我等實樂生，我等無物障²，我等樂為食，如光音天³人。

201 Jayam veram pasavati, dukkham seti parājito,
upasanto sukham seti, hitvā jayaparājayam.
(cf. S.3.14./i.83; 《雜阿含 1236 經》，《別譯雜阿含 63 經》)

201 勝利生憎怨，敗者住苦惱。勝敗兩俱捨，和靜⁴住安樂。

202 Natthi rāgasamo aggi, natthi dosasamo kali,
natthi khandhasamā dukkhā, natthi santiparami sukham.

202 無火如貪欲，無惡如瞋恨，無苦如五蘊，無樂勝寂靜。⁵

203 Jighacchāparamā rogā, saṅkhāraparamā dukhā.
Etam nātvā yathābhūtarā, nibbānarā paramāni sukhāni.

203 飢為最大病，行⁶為最大苦；如實知此已，涅槃樂最上。

204 Ārogyaparamā lābhā, santuṭhiparamāni dhanam,
vissāsaparamā nāti, nibbānarā paramāni sukhāni. (cp. Dh203)

204 無病最上利，知足最上財，信賴最上親，涅槃最上樂。

205 Pavivekarasam pītvā, rasam upasamassa ca,
niddaro hoti nippāpo, dhammapītirasam pivam.

205 已飲獨居味，以及寂靜味，喜飲於法味，離怖畏去惡。

206 Sāhu dassanam ariyānam, sannivāso sadā sukho,
adassanena bālānam, niccam eva sukhī siyā.

206 善哉見聖者，與彼同住樂。由不見愚人，彼即常歡樂。

¹ 疾病：種種煩惱痛苦。

² 無物障：natthi (不存在) kiñ canam(任何)，是指無貪、無瞋及無痴。

³ 光音天：devā ābhassarā 照明聲音的諸天，屬於第三禪天。200 倘，《雜阿含 1095 經》說佛陀托空鉢，佛陀回應魔波旬的話。

⁴ 和靜：upasanto，「寂靜者」是指已斷除煩惱的人。

⁵ 白話中譯：沒有像貪欲的火，沒有像瞋恨的惡，沒有像五蘊之苦，沒有喜樂勝過涅槃。

⁶ 行：saṅkhāra，是指五蘊。

207 Bālasaṅgatacārī hi, dīgham addhāna socati,

dukkho bālehi saṁvāso, amitten’eva sabbadā.

Dhīro ca sukhasaṁvāso, nātīnam va samāgamo.

207 與愚者同行，長時處憂悲。與愚同住苦，如與敵同居。與智者同住，樂如會親族。

208 Tasmā hi--

Dhīrañca paññañca bahussutañca, dhorayhasīlam vatavantamariyam,

tam tādisam sappurisam sumedham, bhajetha nakkhattapatham va candimā.

208 是故真實：賢者.智者.多聞者，持戒虔誠與聖者，

從斯善人賢慧遊，猶如月從於星道。

16. Piyavaggo 〈 十六、喜 愛 品 〉

209 Ayoge yuñjam attānam, yogasmiñca ayojayarī,

attham hitvā piyaggāhī, pihet’ attānuyoginam.

209 專事不當事，不事於應修，棄善.趨愛欲，卻羨自勉者¹。

210 Mā piyehi samāgañchi, appiyehi kudācanam.

Piyānam adassanam dukkham, appiyānañca dassanam.

210 莫結交愛人，莫結不愛人。不見愛人苦，見憎人亦苦。

211 Tasmā piyarī na kayirātha, piyāpāyo hi pāpako;

ganthā tesam na vijanti, yesam natthi piyāppiyam.

211 是故莫愛著，愛別離為苦。若無愛與憎，彼即無羈縛。

212 Piyato jāyate soko piyato jāyatī bhayam,

piyato vippamuttassa natthi soko kuto bhayam.

212 從喜愛生憂，從喜愛生怖；離喜愛無憂，何處有恐怖。

213 Pemato jāyate soko pemato jāyatī bhayam,

pemato vippamuttassa natthi soko kuto bhayam. (cp. Dh212)

213 從親愛生憂，從親愛生怖；離親愛無憂，何處有恐怖。

214 Ratiyā jāyate soko, ratiyā jāyatī bhayam,

ratiyā vippamuttassa, natthi soko kuto bhayam. (cp. Dh212)

214 從貪欲生憂，從貪欲生怖；離貪欲無憂，何處有恐怖。

¹ 白話中譯：做不該做的事，不做該做的事，執取欲樂而捨棄善法，而嫉妒精進者的成就。

215 Kāmato jāyate soko, kāmato jāyatī bhayam,
kāmato vippamuttassa, natthi soko kuto bhayarī. (cp. Dh212)

215 從欲樂生憂，從欲樂生怖；離欲樂無憂，何處有恐怖。

216 Taṇhāya jāyate soko, taṇhāya jāyatī bhayam,
taṇhāya vippamuttassa, natthi soko kuto bhayam. (cp. Dh212)

216 從愛欲生憂，從愛欲生怖；離愛欲無憂，何處有恐怖。

217 Sīladassanasampannam, dhammaṭham saccavedinam,
attano kamma kubbānam, tam janō kurute piyam.

217 貝戒及正見，住法¹ 知真諦，圓滿自所行，彼為世人愛。

218 Chandajāto anakkhāte, manasā ca phuṭo siyā,
kāmesu ca appaṭibaddhacitto, uddharīsoto ti vuccati.

218 渴求離言法²，充滿思慮心，諸欲心不著，是名上流人³。

219 Cirappavāsim purisam, dūrato sothim āgataṁ,
ñātimittā suhajjā ca, abhinandanti āgatāṁ.

219 久客異鄉者，自遠處安歸，親友與知識，歡喜而迎彼。

219 Cirappavāsim purisam, dūrato sothim āgataṁ,
ñātimittā suhajjā ca, abhinandanti āgatāṁ.

220 造福亦如是，從此生彼界，福業如親友，以迎愛者來。

17. Kodhavaggo 〈 十七、忿怒品 〉

221 Kodham jahe vippajaheyya mānam, saññojanam sabbam atikkameyya;
tam nāmarūpasmim asajjamānam, akiñcanam nānupatanti dukkhā.

(cf. S.1.34./i.23; 《雜阿含 1286 經》，《別譯雜阿含 284 經》)

221 捨棄於忿怒，除滅於我慢，解脫一切縛⁴，不執著名色⁵，彼無一物者，苦不能相隨。

222 Yo ve uppatitarī kodham, ratharī bhantām va dhāraye,
tam aham sārathim brūmi, rasmiggāho itaro janō.

¹ 法：四向、四果、涅槃。

² 離言法：anakkhāte (於未宣布)。DhA. : **Anakkhāte**ti nibbāne.(於未宣布：於涅槃)

³ 上流人：uddharīsoto，向上流去的人，即會生於第四禪的五淨居天的阿那含聖者。

⁴ 縛：samyajanam，結，一共有十個結。Akiñcanam 「無煩惱」即是無貪.瞋.痴。

⁵ 名色：nāma-rūpa，精神(心識)和物質，即身心。

222 若能抑忿發，如止急行車，是名善御者，餘為執轄人。

223 Akkodhena jine kodham, asādhum sādhunā jine,
jine kadariyam dānena, saccen'ālikavādinam.

223 以不忿勝忿。以善勝不善。以施勝慳吝。以實勝虛妄。

224 Saccam bhaṇe na kujjheyya, dajjā appampi yācito,
etehi tīhi thānehi, gacche devāna santike.

224 諦語¹不瞋恚，分施與乞者；以如是三事，能生於諸天。

225 Ahimsakā ye munayo, niccam kāyena samvutā,
te yanti accutam thānarām, yattha gantvā na socare.

225 彼無害牟尼，常調伏其身，到達不死境—無有悲憂處。

226 Sadā jāgaramānānam, ahorattānusikkhinaṁ,
nibbānam adhimuttānam, attharām gacchanti āsavā.

226 恒常醒覺者，日夜勤修學，志向於涅槃，息滅諸煩惱。

227 Porāṇam etam Atula, n' etam ajjatanam iva,
nindanti tuṇhim āśinam, nindanti bahubhāṇinam,
mitabhāṇinam pi nindanti, natthi loke anindito.

227 阿多羅²應知：此非今日事，古語已有之。默然為人誹，
多語為人誹，寡言為人誹；不為誹謗者，斯世實無有。

228 Na c'āhu na ca bhavissati, na c'etarahi vijjati,
ekantam nindito poso, ekantam vā pasarīsito.

228 全被人誹者，或全被讚者，非曾有³當有³，現在亦無有。

229 Yañce viññū pasarīsanti, anuvicca suve suve,
acchiddavuttiṁ medhāvīm, paññāśilasamāhitam.

229 若人朝朝自反省，行無瑕疵並賢明，智慧·戒行兼具者，彼為智人所稱讚。

230 Nekkham jambonadasseva, ko tam ninditum arahati;
devā pi nam pasarīsanti, Brahmunā pi pasarīsito. (cf. A ii8)

230 品如閻浮金⁴，誰得誹辱之？彼為婆羅門，諸天所稱讚。

¹ 諦語：即真實語，不妄語。

² 阿多羅：[Atula](#)，一位在家居士之名。

³ 非曾有·當有：過去未曾有，未來也沒有。

⁴ 閻浮金：[Jambunada](#)，來自閻浮河(Jambu)之金，品質佳。

231 Kāyappakopam rakkheyya, kāyena saṁvuto siyā,

kāyaduccaritam hitvā, kāyena sucaritam care.

231 摄護身忿怒，調伏於身行。捨離身惡行，以身修善行。

232 Vacīpakopam rakkheyya, vācāya saṁvuto siyā,

vacīduccaritam hitvā, vācāya sucaritam care. (cp. Dh231)

232 摄護語忿怒，調伏於語行。捨離語惡行，以語修善行。

233 Manopakopam rakkheyya, manasā saṁvuto siyā,

manoduccaritam hitvā, manasā sucaritam care. (cp. Dh231)

233 摄護意忿怒，調伏於意行。捨離意惡行，以意修善行。

234 Kāyena saṁvutā dhīrā, atho vācāya saṁvutā,

manasā saṁvutā dhīrā, te ve suparisamvutā.

234 智者身調伏，亦復語調伏，於意亦調伏，實一切調伏。

18. Malavaggo 〈十八、垢穢品〉

235 Pañḍupalāsova dāni si, yamapurisā pi ca tam upatthitā,

uyyogamukhe ca tiṭṭhasi, pāttheyyam pi ca te na vijjati.

235 汝今已似枯燋葉，閻魔使者近身邊。汝已佇立死門前，**旅途**¹汝亦無資糧。

236 So karohi dīpam attano, khippam vāyama pañdito bhava,

niddhantamalo anaṅgano, dibbam ariyabhūmim ehisi.

236 汝宜自造安全洲，迅速精勤為智者。拂除塵垢無煩惱，得達諸天之**聖境**²。

237 Upanītavayo ca dāni si, sampayāto si Yamassa santike,

vāso pi ca te natthi antarā, pāttheyyam pi ca te na vijjati. (cp. Dh235)

237 汝今壽命行已終，汝已移步近閻魔。道中既無停息處，旅途汝亦無資糧。

238 So karohi dīpam attano, khippam vāyama pañdito bhava,

niddhantamalo anaṅgano, na puna jātijaram upehisi. (cp. Dh236)

238 汝宜自造安全洲，迅速精勤為智者。拂除塵垢無煩惱，

不復重來生與老。

239 Anupubbena medhāvī, thokathokam khaṇe khaṇe,

¹ 旅途：指生死輪迴。

² 諸天之聖境：dibbam ariyabhūmim，指色界天的淨居天。只有阿那含才能投生。

kammāro rajatasseva, niddhame malam attano.

239 剎那剎那間，智者分分除，漸拂自垢穢，如冶工鍛金。

240 Ayasā va malaṁ samutthitarāṁ, tadutthāya tam eva khādati,
evam atidhonacārinam, sakakammāni nayanti duggatim.

240 如鐵自生鏽，生已自腐蝕，犯罪者亦爾，自業導惡趣。

241 Asajjhāyamalā mantā, anuṭṭhānamalā gharā;
malaṁ vanṇassa kosajjaṁ, pamādo rakkhato malaṁ. (cf. A iv195)

241 不誦經典穢，不勤為家穢，懶惰為色穢，放逸護衛穢¹。

242 Mal' itthiyā duccaritāṁ, maccherāṁ dadato malaṁ;
malā ve pāpakā dhammā, asmiṁ loke paramhi ca. (cf. A iv195)

242 邪行婦人穢，吝嗇施者穢。此界及他界，惡法實為穢。

243 Tato malā malatarāṁ, avijjā paramāṁ malaṁ,
etaṁ malaṁ pahantvāna, nimmalā hotha bhikkhavo. (cf. A iv195)

243 此等諸垢中，無明垢為最，汝當除此垢，成無垢比丘！

244 Sujīvarāṁ ahirikena, kākasūrena dhaṁsinā;
pakkhandinā pagabbhena, saṁkiliṭṭhena jīvitāṁ.

244 生活無慚愧，鹵莽如烏鵲，詆毀於他人，大膽自誇張，傲慢邪惡者，其人生活易。

245 Hirīmatā ca dujjīvarāṁ, niccaṁ sucigavesinā;
alīnen' appagabbhena, suddhājīvena passatā.

245 生活於慚愧，常求於清淨，不著欲謙遜，住清淨生活，富於識見者，其人生活難²。

246 Yo pāṇāṁ atipāteti, musāvādañca bhāsati,
loke adinnāṁ ādiyati, paradārañca gacchati. (cf. A iii205)

246 若人於世界，殺生說妄語，取人所不與，犯於別人妻。

247 Surāmerayapānañca, yo naro anuyuñjati,
idh'eva-m-eso lokasmīn, mūlaṁ khañati attano. (cf. A iii205)

247 及耽酒飲酒，行為如是者，即於此世界，毀掘自善根。

248 Evarāṁ bho purisa jānāhi: pāpadhammā asaññatā;

¹ 不誦經典是(學習的)污垢，不勤勞是房屋的污垢，懶惰是美貌的污垢，放逸是守護的污垢。

² 台諺：做惡做毒，騎馬輜餉；好心好行，無衫通穿。(co³ok⁴co³tok⁸\khia⁵be²lok⁸khok⁸\ho²sim¹ho²hing⁷bo⁵sann¹)

mā tam lobho adhammo ca, ciram dukkhāya randhayum.

248 如是汝應知：不制則為惡；莫貪與非法，自陷於永苦。

249 Dadāti ve yathāsaddhamm yathāpasādanam janō,

tattha yo mañku bhavati, paresam pānabhojane,

na so divā vā rattim vā, samādhirūp adhigacchati.

249 若信樂故施。心嫉他得食，彼於晝或夜，不得入三昧。

250 Yassa c'etam samucchinnaṁ, mūlaghaccam samūhataṁ,

sa ve divā vā rattim vā, samādhirūp adhigacchati. (cp. Dh249)

250 若斬斷此心，拔根及除滅，則於晝或夜，彼得入三昧。

251 Natthi rāgasamo aggi, natthi dosasamo gaho,

natthi mohasamam jālam, natthi tañhāsamā nadī. (cp. Dh202)

251 無火等於貪欲，無執著如瞋恚，無網等於愚癡，無河流如愛欲。¹

252 Sudassam vajjam aññesam, attano pana duddasam,

paresam hi so vajjāni, opunāti yathā bhusam;

attano pana chādeti, kālīm va kitavā saño.

252 易見他人過，自見則為難。揚惡如颶糠，已過則覆匿，如彼狡博者²，隱匿其格利³。

253 Paravajjānupassissa, niccam ujjhānasaññino,

āsavā tassa vadḍhanti, ārā so āsavakkhayā.

253 若見他人過，心常易忿⁴者，增長於煩惱；去斷惑遠矣。

254 Ākāseva padam natthi, samaṇo natthi bāhiro,

papañcābhiraṭā pajā, nippapañcā Tathāgatā.

254 虛空無道跡，外道無沙門。眾生喜虛妄，如來無虛妄。

255 Ākāseva padam natthi, samaṇo natthi bāhiro, (cp. Dh254)

sañkhārā sassatā natthi, natthi Buddhanam iñjitam.

255 虛空無道跡，外道無沙門。五蘊無常住，諸佛無動亂。

19. Dhammatthavaggo 〈 十九、法住¹品 〉

¹ 沒有像貪欲的火，沒有像瞋恚的執著，沒有像愚癡的網，沒有像愛欲的河流。

² 博者：satho，賭徒，註疏解釋它為捕鳥者。

³ 格利：Kali，不利於賭客的骰子。

⁴ 易忿：ujjhāna，譏嫌。

256 Na tena hoti dhammaṭṭho, yen' atthān sahasā naye,
yo ca atthān anatthañca, ubho niccheyya paṇḍito.

256 鹵莽處事故，不為法住者。智者應辨別——孰正與孰邪。

257 Asāhasena dhammena, samena nayaṭī pare,
dhammassa gutto medhāvī, “dhammaṭṭho” ti pavuccati.

257 導人不鹵莽，如法而公平，智者護於法，是名法住者。

258 Na tena paṇḍito hoti, yāvatā bahu bhāsatī,
khemī averī abhayo “paṇḍito” ti pavuccati.

258 不以多言故，彼即為智者。安靜無恐怖，是名為智者。

259 Na tāvatā dhammadharo, yāvatā bahu bhāsatī,
yo ca appam pi sutvāna, dhammarān kāyena passati,
sa ve dhammadharo hoti, yo dhammarān nappamajjati. (cp. Dh258)

259 不以多言故，彼為持法者。彼雖聞少分，但由身見法²，於法不放逸，是名持法者。

260 Na tena therō hoti, yen' assa palitari siro,
paripakko vayo tassa, “moghajīṇo” ti vuccati.

260 不因彼白頭，即得為長老。彼年齡虛熟，徒有長老名。

261 Yamhi saccañca dhammo ca, ahimsā saññamo damo,
sa ve vantamalo dhīro, “thero” ti pavuccati.

261 於彼具真實，具法³不殺生，節制並調伏，彼有智慧人。除滅諸垢穢，實名為長老。

262 Na vākkaraṇamattena, vaṇṇapokkharatāya vā,
sādhurūpo naro hoti, issukī maccharī satho.

262 嫉慳虛偽者，雖以其辯才，或由相端嚴，不為善良人。

263 Yassa c'etān samucchinnam, mūlaghaccam samūhatam,
sa vantadoso medhāvī, “sādhurūpo” ti vuccati. (cp. Dh250)

263 若斬斷此心，拔根及除滅，彼捨瞋智者，名為善良人。

264 Na munḍakena samāno, abbato alikarī bhaṇam;
icchālobhasamāpanno, samāno kiṁ bhavissati.

264 若破戒妄語，削髮非沙門。充滿欲與貪，云何為沙門？

¹ 法住：dhammaṭṭha，依法奉行，或說「奉法」。

² 身見法：指心見法，自證知法，不由他而悟。

³ 具法：具足正法與戒律。

265 Yo ca sameti pāpāni, anumthūlāni sabbaso;

samitattā hi pāpānam, “samaṇo” ti pavuccati.

265 彼息滅諸惡—無論大與小，因息滅諸惡，故名為沙門。

266 Na tena bhikkhu hoti, yāvatā bhikkhate pare;

vissam dhammam samādāya, bhikkhu hoti na tāvatā.

(cf. S.7.20./ i.182; 《雜阿含 97 經》，《別譯雜阿含 263 經》)

266 僅向他行乞，不即是比丘。行宗教法儀，亦不為比丘。

267 Yo ’dha puññañca pāpañca, bāhetvā brahmacariyavā,

saṅkhāya loke carati, sa ve “bhikkhū”ti vuccati. (cf. S.7.20./i.182; 《雜阿含 97 經》，《別譯雜阿含 263 經》)

267 僅捨善與惡，修於梵行者，以知住此世¹，彼實名比丘。

268 Na monena muni hoti, mūlharūpo aviddasu;

Yo ca tularūva paggayha, varam ādāya paññito.

268 愚昧無知者，不以默然故，而名為牟尼。智者如權衡²。

269 Pāpāni parivajjeti, sa muni tena so muni;

yo munāti ubho loke, “muni” tena pavuccati.

269 捨惡取其善，乃得為牟尼。彼知於兩界³，故稱為牟尼。

270 Na tena ariyo hoti, yena pāṇāni himṣati;

ahiṁsā sabbapāṇānam, “ariyo” ti pavuccati.

270 彼人非聖賢，以其殺生故。不害諸眾生，是名為聖者。

271 Na sīlabbatamattena, bāhusaccena vā puna,

atha vā samādhilābhena, viviccasayanena vā.

271 不以戒律行，或由於多聞，或由證三昧，或由於獨居，

272 Phusāmi nekkhammasukharū, aputhujjanasevitā,

bhikkhu vissāsamāpādi appatto āsavakkhaya.

272 謂：「受出家樂⁴，非凡夫所能」。汝等漏未盡，莫生保信想⁵！

¹ 以知住此世：即了知地行於這(五蘊)世間。知：saṅkhāya(考量)。

² 智者如持秤般捨惡而取最上(varam 指戒定慧)。

³ 兩界：Ubho loke，兩種世間，指內外五蘊。內五蘊指自己的五蘊；外五蘊指其他眾生的五蘊。

⁴ 出家樂：nekkhamasukharū，出離樂。

⁵ 保信想：vissāsamāpādi=vissāsamma āpādi，莫生信賴。

20. Maggavaggo 〈二十、道品〉

273 Maggān' atthaṅgiko setṭho, saccānaṁ caturo padā,
virāgo setṭho dhammānaṁ, dipadānañca cakkhumā.

273 八支道中勝，四句諦中勝，離欲法中勝，具眼兩足勝¹。

274 Es' eva maggo natth' añño, dassanassa visuddhiyā,
etam hi tumhe paṭipajjatha, mārass' etam pamohanam.

274 實唯此一道。無餘知見淨。汝等順此行。魔為之惑亂。

275 Etam hi tumhe paṭipannā, dukkhass' antam karissatha,
akkhāto ve mayā maggo, aññaya sallasanthanam.

275 汝順此道行，使汝苦滅盡。知我所說道，得除去荊棘。

276 Tumhehi kiccam ātappam, akkhātāro Tathāgatā;
paṭipannā pamokkhanti, jhāyino Mārabandhanā.

276 汝當自努力！如來唯說者。隨禪定行者，解脫魔繫縛。²

277 “Sabbe saṅkhārā aniccā” ti, yadā paññāya passati,
atha nibbindati dukkhe; esa maggo visuddhiyā.

277 「一切行無常³」，以慧⁴觀照時，得厭離於苦，此乃清淨道。

278 “Sabbe saṅkhārā dukkhā” ti, yadā paññāya passati,
atha nibbindati dukkhe; esa maggo visuddhiyā. (cp. Dh277)

278 「一切行是苦」，以慧觀照時，得厭離於苦，此乃清淨道。

279 “Sabbe dhammā anattā” ti, yadā paññāya passati,
atha nibbindati dukkhe; esa maggo visuddhiyā. (cp. Dh277)

279 「一切法無我」，以慧觀照時，得厭離於苦，此乃清淨道。

280 Uṭṭhānakālamhi anuṭṭhahāno, yuvā balī ālasiyarā upeto,

¹ 所有道中，八聖道最殊勝；所有諦(真理)中，四聖諦最殊勝；所有法中，離欲法(涅槃)最殊勝；所有兩足(人類)中，具眼(佛陀)最殊勝。

² Tumhehi kiccam ātappam, akkhātāro Tathāgatā; paṭipannā pamokkhanti, jhāyino Mārabandhanā(熱心應被你們作，諸講述者[是]諸如來；已行動的諸禪那者，將從魔羅的繫縛被釋放出。--廖文燦譯)斯里蘭卡比丘在重大事件會議長呼此句口號。

³ 一切行無常：“Sabbe saṅkhārā aniccā”，即一切有為法無常。但不包括概念法與無為法(涅槃)，概念法與無為法都不是無常或苦。

⁴ 慧：指觀智，修習禪定，進而觀察微細名色法的無常或苦或無我。

saṁsannaśaṅkappamano kusīto, paññāya maggam alaso na vindati.

280 當努力時不努力，年雖少壯陷怠惰，意志消沈又懶弱，怠者不以智得道。

281 Vācānurakkhī manasā susaṁvuto, kāyena ca nākusalaṁ kayirā,
ete tayo kammapathe visodhaye, ārādhaye maggam isippaveditā.

281 慎語而制意，不以身作惡。淨此三業道¹，得聖所示道。

282 Yogā ve jāyati bhūri, ayogā bhūrisaṅkhayo;
etaṁ dvedhāpathaṁ ḡnatvā, bhavāya vibhavāya ca,
tath' attānaṁ niveseyya, yathā bhūri pavaḍḍhati.

282 由瑜伽²生智，無瑜伽慧滅。了知此二道，及其得與失，當自努力行，增長於智慧。

283 Vanam chindatha mā rukkham, vanato jāyate bhayaṁ;
chetvā vanañca vanathañca, nibbanā hotha bhikkhavo.

283 應伐欲稠林³，勿伐於樹木。從欲林生怖，當脫欲稠林。

284 Yāva hi vanatho na chijjati, aṇumatto pi narassa nārisu,
paṭibaddhamano va tāva so, vaccho khīrapako va mātari.

284 男女欲絲絲，未斷心猶繫；如飲乳犢子，不離於母牛。

285 Ucchinda sineham attano, kumudam sāradikam va pāñinā;
santimaggam eva brūhaya, nibbānam sugatena desitām.

285 自己斷除愛情，如以手折秋蓮。勤修寂靜之道。善逝⁴ 所說涅槃。

286 Idha vassam vasissāmi, idha hemantagimhisu,
iti bālo vicinteti, antarāyam na bujjhati.

286 「雨季我住此，冬夏亦住此」，此為愚夫想，而不覺危險。

287 Tam puttapasusammattam, byāsattamanasaṁ naram;
suttam gāmarā mahogho va, maccu ādāya gacchatī. (cp. Dh47)

287 溺愛子與畜，其人心惑著，死神捉將去，如瀑流睡村。

288 Na santi puttā tāñāya, na pitā n'āpi bandhavā,
antakenādhipannassa, natthi ḡnatīsu tāṇatā.

288 父子與親戚，莫能為救護。彼為死所制，非親族能救。

¹ 三業道：tayo kammapathe，指身業、語業、意業。

² 瑜伽：yoga，在此指禪定。

³ 欲稠林：vana，森林，喻欲望、煩惱。

⁴ 善逝：Sugato，是佛陀的名稱。

289 Etam athavasām ñatvā, pañdito sīlasarīvuto,
nibbānagamanaṁ maggam, khippam eva visodhaye.
289 了知此義已，智者持戒律，通達涅槃路——迅速令清淨。

21. Pakinnakavaggo 〈二十一、雜品〉

290 Mattāsukhapariccāgā, passe ce vipularām sukham,
caje mattāsukham dhīro, sampassamām vipulaṁ sukham.
290 若棄於小樂，得見於大樂。智者棄小樂，當見於大樂。

291 Paradukkhūpadhānenā, attano sukham icchatī,
verasaṁsaggasamsaṭṭho, verā so na parimuccati.
291 施與他人苦，為求自己樂；彼為瞋繫縛，怨憎不解脫。

292 Yarām hi kiccamām apaviddham, akiccamām pana kayirati;
unnañānam pamattānam, tesam vaddhanti āsavā.
292 應作而不作，不應作而作，傲慢放逸者，彼之漏增長。

293 Yesañca susamāraddhā, niccamām kāyagatā sati,
akiccamām te na sevanti, kicce sātaccakārino,
satānamām sampajānānam, atthamām gacchanti āsavā.
293 常精勤觀身，不作不應作，應作則常作¹，觀者漏滅盡。

294 Mātarām pitaram hantvā, rājāno dve ca khattiye,
ratthām sānucaram hantvā, anīgho yāti brāhmaṇo.
294 殺愛欲母與慢父，殺剎帝利族二王²，破王國殺其從臣³，趨向無憂婆羅門。

295 Mātarām pitaram hantvā, rājāno dve ca sotthiye,
veyyagghapañcamaram hantvā, anīgho yāti brāhmaṇo. (cp. Dh294)
295 殺愛欲母與慢父，殺婆羅門族二王，殺其虎將第五疑⁴，趨向無憂¹婆羅門。

¹ 應作的事，指勤修戒定慧。

² 剎帝利族二王，即常見(sassata-ditthi)--對一些事物懷有永存的觀念，與斷見(uccheda-ditthi)--對一些事物懷有偶然的觀念。

³ 王國，ratthām，即六根與六境。從臣，sānucaram，即即欲望。

⁴ 第五疑：veyyaggha-pañcamaram，第五虎，在此說「疑」，說是五蓋。Veyyagghapañcamanti ettha byagghānucarito sappaṭibhayo duppaṭipanno maggo veyaggho nāma, vicikicchānīvaraṇampi tena sadisatāya veyaggham nāma, tam pañcamaram assāti nīvaraṇapañcakam veyagghapañcamaram nāma. (第五

296 Suppabuddham pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,
yesam divā ca ratto ca, niccam buddhagatā sati.

296 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，彼常念佛陀。

297 Suppabuddham pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,
yesam divā ca ratto ca, niccam dhammadatā sati. (cp. Dh296)

297 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，彼常念達摩。

298 Suppabuddham pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,
yesam divā ca ratto ca, niccam saṅghagatā sati. (cp. Dh296)

298 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，彼常念僧伽。

299 Suppabuddham pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,
yesam divā ca ratto ca, niccam kāyagatā sati. (cp. Dh296)

299 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，彼常念於身²。

300 Suppabuddham pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,
yesam divā ca ratto ca, ahimsāya rato mano. (cp. Dh296)

300 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，常樂不殺生。

301 Suppabuddham pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,
yesam divā ca ratto ca, bhāvanāya rato mano. (cp. Dh296)

301 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，心常樂禪定。

302 Duppabbajjām durabhiramām, durāvāsā gharā dukhā,
dukkho 'samānasarīvāso, dukkhānupatitaddhagū;
tasmā na c' addhagū siyā, na ca dukkhānupatito siyā.

302 出家愛樂難³，在家生活難，非儔共住苦¹，

虎：此處是說，有害的、惡行道的老虎的虎隨行，疑蓋相似於老虎，那「第五」是第五蓋--第五虎。)

¹ 無憂：無惱亂。DhA：**Anighoti** niddukkho.（「無惱亂」：無苦。）

² 念於身：**kāyagatā**(kāyagatāsati)，身至念。身，在此指身體的髮、毛、爪、齒、皮等三十二種成份，明白身體的不清淨，而不執著。DhA：**Kāyagatā satī** dvattimśākāravasena vā navasivathikāvasena vā catudhātuvavatthānavasena vā ajjhantanīlakasinādirūpajjhānavasena vā uppajjamānā sati.（身至念：指出念於三十二種身體的成份，或九種墳墓觀，或四界差別觀，或自己的藍遍處等色禪，或已形成的‘念’。）

³ 出家愛樂難：DhA.：**duppabbajjanti** apparām vā mahantarām vā bhogakkhandhañceva nātiparivattañca pahāya imasmīm sāsane urām datvā pabbajjām nāma dukhamām.（難出家：捨棄少量或大量的財產和親戚的圈子，在教中給予出家為苦。）DhA.：**Durabhiramānti** evam pabbajitenāpi bhikkhācariyāya

輪迴往來苦。故不應往來，隨從於痛苦。

²303 Saddho sīlena sampanno, yasobhogasamappito,
yam yam padesarā bhajati, tattha tatth' eva pūjito.

303 正信而具戒，得譽及財³者，彼至於何處，處處受尊敬。

304 Dūre santo pakāsentī, Himavanto va pabbato,
asant' ettha na dissanti, rattim khittā yathā sarā.

304 善名揚遠方，高顯如雪山¹。惡者如夜射，雖近不能見。

305 Ekāsanam ekaseyyam, eko caram atandito,
eko damayam attānam, vanante ramito siyā.

305 獨坐與獨臥，獨行而不倦，彼獨自調御，喜樂於林中。

22. Nirayavaggo 〈二十二、地獄品〉

306 Abhūtavādī nirayaṁ upeti, yo vāpi katvā na karomi c' āha;
ubho pi te pecca samā bhavanti, nihīnakammā manujā parattha.

306 說妄語者墮地獄，或已作言「我無作」。此二惡業者死後，他世同受地獄苦。

307 Kāsāvakāñṭhā bahavo pāpadhammā asaññatā;
pāpā pāpehi kammehi, nirayaṁ te upapajjare. (cf. V iii90)

307 多裝裝纏頸，惡行不節制，惡人以惡業，終墮於地獄。

308 Seyyo ayoguļo bhutto, tatto aggisikhūpamo,
yañcce bhuñjeyya dussilo, ratthapiṇḍarā asaññato. (cf. V iii90)

308 若破戒無制，受人信施食，不如吞鐵丸——熱從火焰出。

309 Cattāri ṭhānāni naro pamatto, āpajjati paradārūpasevī:
apuññalābhām na nikāmaseyyam, nindam tatiyam nirayaṁ catuttham.

309 放逸淫人妻，必遭於四事：獲罪睡不安，誹三地獄四。

jīvitavuttīm ghaṭentena aparimāṇa-sīlakkhandha- gopana-dhamm-ānudhamm-appatipatti-pūraṇavasena abhiramitum dukkham. (難喜樂：如此出家，不全面喜樂於努力以乞食行為生計，住於填滿無量的戒蘊，保護法隨法的行道。)

¹ 非儔共住苦：**durāvāsā gharā dukhā**，與見解不同的人住在一起是苦事。

² 本偈頌為質多羅長者聽聞具壽舍利子說法證得第三果之後，由於他慷慨布施，天神要不斷補充他的供養物，具壽阿難有疑問請教有幸者，有幸者答覆的話。(參見 DhA)

³ 財：指七聖財，信、戒、慚、愧、聞、施、慧。

310 Apūññalābho ca gaṭī ca pāpikā, bhītassa bhītāya raṭī ca thokikā,
rājā ca daṇḍam garukam paṇeti, tasmā naro paradāram na seve.

310 非福並惡趣，恐怖樂甚少，國王加重罪，故莫淫他婦。

311 Kuso yathā duggahīto, hattham ev'ānukantati,
sāmaññam dupparāmaṭṭham, nirayāy'upakaḍḍhati. (cf. S.2.8./i.49)

311 不善執孤沙²，則傷害其手；沙門作邪行，則趣向地獄。

312 Yam kiñci sithilarām kammaṁ, samkiliṭṭhañca yam vataṁ,
saṅkassaram brahmacariyam, na tam hoti mahapphalam. (cf. S.2.8./i.49)

312 諸有懈惰行，及染污戒行，懷疑修梵行，彼不得大果。

313 Kayirā ce kayirāth' enam, dalham enam parakkame;
sithilo hi paribbājo, bhiyyo ākirate rajaṁ. (cf. S.2.8./i.49)

313 應作所當作，作之須盡力！放蕩遊行僧，增長於欲塵。

314 Akatam dukkataṁ seyyo, pacchā tapati dukkataṁ,
katañca sukataṁ seyyo, yam katvā nānutappati. (cp. Dh68) (cf. S.2.8./i.49)

314 不作惡業勝，作惡後受苦。作諸善業勝，作善不受苦。

315 Nagaram yathā paccantam, guttam santarabāhiram,
evaṁ gopetha attānam, khaṇo vo mā upaccagā;
khaṇātītā hi socanti, nirayamhi samappitā. (cf. A iv228)

315 譬如邊區城，內外均防護，自護當亦爾。剎那莫放逸。剎那疏忽者，入地獄受苦。

316 Alajjītāye lajjanti, lajjītāye na lajjare,
micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatim.

316 不應羞而羞，應羞而不羞，懷此邪見者，眾生趨惡趣。

317 Abhaye bhayadassino, bhaye c'ābhayadassino,
micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatim. (cp. Dh316)

317 不應怖見怖，應怖不見怖，懷此邪見者，眾生趨惡趣。

318 Avajje vajjamatino, vajje c'āvajjadassino,
micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatim. (cp. Dh316)

318 非過思為過，是過見無過，懷此邪見者，眾生趨惡趣。

¹ 雪山：**Himavanto**，即喜瑪拉雅山(Himalaya)。

² 孤沙：**Kuso**，一種香茅草，其草葉有刺。

319 Vajjañca vajjato ñatvā, avajjañca avajjato,
sammādiñthisamādānā, sattā gacchanti suggatim.
319 過失知過失，無過知無過，懷此正見者，眾生趨善趣。

23. Nāgavaggo 〈二十三、象品〉

320 Aham nāgo va sañgāme, cāpato patitarā sarañ,
ativākyam titikkhissam, dussilo hi bahujano.
320 如象在戰陣，堪忍弓箭射，我忍謗亦爾。世多破戒者。

321 Dantañ nayanti samitim, dantañ rājā'bhirūhati,
danto setho manussesu, yo 'tivākyam titikkhati.
321 調御象可赴集會，調御象可為王乘。若能堪忍於謗言，人中最勝調御者。

322 Varam assatarā dantā, ājāñyā ca sindhavā,
kuñjarā ca mahānāgā, attadanto tato varam.
322 調御之驃為優良，信度駿馬為優良¹，
橋羅²大象亦優良，自調御者更優良。

323 Na hi etehi yānehi, gaccheyya agatañ disam,
yathāttanā sudantena, danto dantena gacchati.
323 實非彼等車乘，得達難到境地³，若人善自調御，由於調御得達。

324 Dhanapālako nāma kuñjaro, kañukapabhedano dunnivārayo;
baddho kabalarā na bhuñjati, sumarati nāgavanassa kuñjaro.
324 如象名財護，泌液⁴暴難制，繫縛不入食，惟念於象林。

325 Middhī yadā hoti mahaghaso ca, niddāyitā samparivattasāyī,
mahāvarāho va nivāpapuñtho, punappunam gabbham upeti mando.
325 樂睡又貪食，轉側唯長眠，如豬食無厭，愚者數入胎¹。

326 Idam pure cittam acāri cārikam, yen'icchakarā yathakāmarā yathāsukham;

¹ 信度駿馬為優良：DhA：Sindhavāti sindhavaratthe jātā assā.（「諸辛頭馬」：已被生在辛頭國的諸馬。）
辛頭國在辛頭河(Sindhu 印度河)流域。

² 橋羅：Kunjara，一頭象之名。

³ 難到境地：agatañ disam，指涅槃。

⁴ 泌液：kañukapabhedano，分泌強烈的(體味)。象在發欲期，分泌體味(臭味)。

Tad ajj' aham niggahessāmi yoniso, hatthippabhinnam viya aṅkusaggaho.

326 我此過去心——任意隨所欲，隨愛好遊行。我今悉調伏，如象師持馳，制御泌液象。

327 Appamādaratā hotha, sacittam anurakkhatha,
duggā uddharath' attānam, pañke sanno va kuñjaro.

327 當樂不放逸，善護於自心。自救出難處，如象出泥坑。

328 Sace labhetha nipakarān sahāyān, saddhirān carān sādhuvihāridhīram,
abhibhuyya sabbāni parissayāni, careyya ten' attamano satīmā. (cf. M iii154)

328 若得同行伴——善行富智慮，能服諸艱困，欣然共彼行。

329 No ce labhetha nipakarān sahāyān, saddhirān carān sādhuvihāridhīram,
rājā va ratthān vijitān pahāya, eko care mātañgaraññe va nāgo. (cp. Dh328) (cf. M iii154)

329 若無同行伴——善行富智慮，應如王棄國，如象獨行林。

330 Ekassa caritān seyyo, natthi bāle sahāyatā, (cf.61)
eko care na ca pāpāni kayirā, apposukko mātañgaraññe va nāgo. (cp. Dh329) (cf. M iii154)

330 寧一人獨行，不與愚為友。獨行離欲惡，如象獨遊林。

331 Atthamhi jātamhi sukhā sahāyā, tutṭhī sukhā yā itarītarena,
puññānām sukham jīvitasañkhayamhi, sabbassa dukkhassa sukham pahāna. (cf. M iii154)

331 應時得友樂，適時滿足樂，命終善業樂，離一切苦樂。

332 Sukhā matteyyatā loke, atho petteyyatā sukhā;
sukhā sāmaññatā loke, atho brahmaññatā sukhā.

332 世中敬母樂，敬父親亦樂。世敬沙門¹樂，敬聖人²亦樂。

333 Sukham yāva jarā sīlam, sukhā saddhā patiññhitā,
sukho paññāya paññabho pāpānam akaranām sukhām.

333 至老持戒樂，正信成就樂，獲得智慧樂，不作諸惡樂。

24. Taṇhāvaggo 〈 二十四、愛 欲 品 〉

334 Manujassa pamattacārino, taṇhā vadḍhati māluvā viya,
so plavati hurāhurām, phalam iccharām va vanasmim vānaro.

334 若住於放逸，愛增如蔓蘿。此生又彼生，如猿求林果。

¹ 數入胎：指生死輪迴。貪睡又貪食則更趨向於三惡道(畜生、餓鬼、地獄)。

² 沙門、聖人(brahmañña 婆羅門)，指佛陀、辟支佛、阿羅漢。

335 Yam esā sahate jammī, taṇhā loke visattikā,

sokā tassa pavaḍḍhanti abhivatṭam va bīraṇam.

335 若於此世界，為惡欲纏縛，憂苦日增長，如毘羅¹得雨。

336 Yo c' etari sahate jammī, taṇham loke duraccayam,

sokā tamhā papatanti, udabindū va pokkharā.

336 若於此世界，降難降愛欲，憂苦自除落，如水滴蓮葉。

337 Tam vo vadāmi bhaddam vo yāvant' ettha samāgatā,

taṇhāya mūlam khaṇatha, usīrattho va bīraṇam;

mā vo naḷam va soto va, Māro bhañji punappunam.

337 我說此善事：汝等集於此，掘愛欲之根，如求毘羅那，

掘去其甜根。勿再為魔王，屢屢害汝等，如洪水侵葦。

338 Yathāpi mūle anupaddave dalhe, chinno pi rukkho punar eva rūhati,

evam pi taṇhānusaye anūhate, nibbattati dukkham idam punappunam.

338 不傷深固根，雖伐樹還生。愛欲不斷根，苦生亦復爾。

339 Yassa chattiṁsatī sotā, manāpasavanā bhusā,

vāhā vahanti duddiṭṭhim, saṅkappā rāganissitā.

339 彼具三十六愛流²，勢強奔流向欲境，是則彼具邪見人，為欲思惟漂蕩去。

340 Savanti sabbadhi sotā, latā ubbhijja tiṭṭhati,

tañca disvā latam jātarā, mūlam paññāya chindatha.

340 欲流處處流，蔓蘿盛發芽。汝見蔓蘿生，以慧斷其根。

341 Saritāni sinehitāni ca, somanassāni bhavanti jantuno,

te sātasitā sukhesino, te ve jātijarūpagā narā.

341 世喜悅欲滋潤，亦喜馳逐六塵。彼雖向樂求樂，但唯得於生滅。

342 Tasiṇāya purakkhatā pajā, parisappanti saso va bandhito,

samyojanasaṅgasattakā, dukkham upenti punappunam cirāya.

342 隨逐愛欲人，馳迴如網兔。纏縛於煩惱，再長受苦。

343 Tasiṇāya purakkhatā pajā, parisappanti saso va bandhito, (cp. Dh342)

¹ 毘羅：Bīraṇa，毘羅那，須芒草。

² 三十六愛：chattiṁsatī sotā，眼.耳.鼻.舌.身.意，及色.聲.香.味.觸.法共十二項，其各個的欲愛、有愛、無有愛(不再生存的愛)，合為三十六愛。

tasmā tasiṇam vinodaye, ākañkhanta virāgam attano.

343 隨逐愛欲人，馳迴如網兔。比丘求無欲，故須自離欲。

44 Yo nibbanatho vanādhimutto, vanamutto vanam eva dhāvati,
tam puggalam etha passatha, mutto bandhanam eva dhāvati.

¹344 捨欲·喜林間²，離欲復向欲，當觀於此人：解縛復向縛。

345 Na tarī dālham bandhanam āhu dhīrā, yad āyasam dārujapabbajañca;
sārattarattā maṇikundalesu, puttesu dāresu ca yā apekkhā.

(cf. S.3.10.i.77.; 《雜阿含 1235 經》，《別譯雜阿含 62 經》)

345 鐵·木·麻作者，智說非堅縛。迷戀妻·子·財，是實為堅縛。

346 Etam dālham bandhanam āhu dhīrā, ohārinam sithilam duppamuñcam;
etam pi chetvāna paribbajanti, anapekkhino kāmasukham pahāya.

(cp. Dh345) (cf. S.3.10.i.77.; 《雜阿含 1235 經》，《別譯雜阿含 62 經》)

346 能引墮落者，智說為堅縛。彼雖似寬緩，而實難解脫。斷此無著者，捨欲而出家。

347 Ye rāgarattānupatanti sotari, sayarinkataṁ makkatāko va jālarī,
etam pi chetvāna vajanti dhīrā, anapekkhino sabbadukkham pahāya.

347 彼耽於欲隨欲流，投自結網如蜘蛛。斷此縛而無著者，離一切苦而遨遊³。

348 Muñca pure muñca pacchato, majhe muñca bhavassa pāragū,
sabbattha vimuttamānasō, na puna jātijaram upehisi. (cp. Dh238)

348 捨過·現·未來，而渡於彼岸。心解脫一切，不再受生老。

349 Vitakkapamathitassa jantuno, tibbarāgassa subhānupassino,
bhiyyo tanhā pavaḍḍhati, esa kho dālham karoti bandhanam.

349 惡想所亂者，求樂欲熾然，彼欲倍增長，自作堅牢縛。

350 Vitakkūpasame ca yo rato, asubham bhāvayate sadā sato,
esa kho vyantikāhiti, esa checchatī Mārabandhanam.

350 喜離惡想者，常念於不淨。當除於愛欲，不為魔羅縛。

¹ 一位出家又還俗的弟子，後來淪為小偷，將被處決時，因他的修持禪定，表露鎮定，被劊子手感動，劊子手向國王報告，後來被釋放，有幸者知道後，說出此偈。此弟子後來又出家並證得初果。
(參見 DhA)

² 捨俗家生活之欲，喜愛在林間，過修行生活。

³ 離一切苦而遨遊：anapekkhino(離) sabbadukkham(一切苦) pahāya(捨)，捨離一切苦。巴利文無「遨遊」之意。

351 Niṭṭhaṅgato asantāśī, vītatañho anaṅgaño,

acchindi bhavasallāni, antimo'yaṁ samussayo.

351 達究竟處無畏，離愛欲無垢穢，斷除生有之箭，此為彼最後身。

352 Vītatañho anādāno, niruttipadakovidō,

akkharānam sannipātarām, jaññā pubbāparāni ca,

sa ve “antimasārīro, mahāpañño mahāpuriso” ti vuccati.

352 離欲無染者，通達詞無礙，善知義與法，及字聚次第¹，彼為最後身，大智大丈夫。

353 Sabbābhībhū sabbavidū'ham asmi, sabbesu dhammesu anūpalitto,

sabbañjaho tañhakkhave vimutto, sayaṁ abhiññāya kam uddiseyyam. (cf. M i176)

353 我降伏一切，我了知一切。一切法無染，離棄於一切，滅欲得解脫，自證誰稱師？²

354 Sabbadānam dhammadānam jināti, sabbarasām dhammaraso jināti,

sabbaratim dhammarati jināti, tañhakkhayo sabbadukkham jināti.

354 諸施法施勝；諸味法味勝；諸喜法喜勝；除愛勝諸苦。

355 Hananti bhogā dummedhami, no ca pāragavesino,

bhogatañhāya dummedho, hanti aññe va attānam.

355 財富毀滅愚人，決非求彼岸者。愚人為財欲害，自害如害他人。

356 Tiṇadosāni khettāni, rāgadosā ayam pajā,

tasmā hi vītarāgesu, dinnam hoti mahapphalam.

356 雜草害田地，貪欲害世人。施與離貪者，故得大果報。

357 Tiṇadosāni khettāni, dosadosā ayam pajā,

tasmā hi vītadosesu, dinnam hoti mahapphalam. (cp. Dh356)

357 雜草害田地，瞋恚害世人。施與離瞋者，故得大果報。

358 Tiṇadosāni khettāni, mohadosā ayam pajā,

tasmā hi vītamohesu, dinnam hoti mahapphalam. (cp. Dh356)

358 雜草害田地，愚癡害世人。施與離癡者，故得大果報。

359 Tiṇadosāni khettāni, tañhādosā ayam pajā,

tasmā hi vītatanhesu, dinnam hoti mahapphalam. (cp. Dh356)

*P.T.S.的版本如下：

¹ niruttipadakovidō 為「通達詞與他句」，指四無礙解(catupatisambhidā)——詞義(nirutti)、義理(attha)、法(dhamma 原理)、辯才(patiibhāna)。「字聚次第」指辯才。

² 佛陀成道後往鹿野苑途中，遇外道優波迦(Udaka)，他問佛陀，佛陀以此句回答。

Tiṇadosāni khettāni, icchādosā ayam pajā,
tasmā hi vigaticchesu, dinnaṁ hoti mahapphalan. (Dh356)

359 雜草害田地，欲望害世人。施與離欲者，故得大果報。

25. Bhikkhuvaggo 〈二十五、比丘品〉

360 Cakkhunā saṁvaro sādhu, sādhu sotena saṁvaro,
ghānena saṁvaro sādhu, sādhu jivhāya saṁvaro.

360 善哉制於眼，善哉制於耳，善哉制於鼻，善哉制於舌，

361 Kāyena saṁvaro sādhu, sādhu vācāya saṁvaro,
manasā saṁvaro sādhu, sādhu sabbattha saṁvaro;
sabbattha saṁvuto bhikkhu, sabbadukkhā pamuccati.

(cp. Dh189) (cp. S.3.5./i.73; 《雜阿含 1229 經》，《別譯雜阿含 56 經》)

361 善哉制於身，善哉制於語，善哉制於意，善哉制一切，
制一切比丘，解脫一切苦。

362 Hatthasarīyato pādasarīyato, vācāsarīyato sarīyatuttamo;
ajjhattarato samāhito, eko santusito tam āhu bhikkhum.

362 調御手足及言語，調御最高之頭首，心喜於禪住於定，獨居知足名比丘。

363 Yo mukhasarīyato bhikkhu, mantabhāñī anuddhato,
attham dhammañca dīpeti, madhuram tassa bhāsitam.

363 比丘調於語，善巧而寂靜，顯示法與義，所說甚和婉。

364 Dhammārāmo dhammarato, dhammarām anuvicintayam,
dhammarām anussaram bhikkhu, saddhammā na pariḥāyati.

364 住法之樂園，喜法與隨法，思惟憶念法，比丘不復退。

365 Salābhām nātimaññeyya, nāññesarām pihayām care;
aññesarām pihayām bhikkhu, samādhim nādhigacchatī.

365 莫輕自所得；莫羨他所得。比丘羨他得，不證三摩地。

366 Appalābho pi ce bhikkhu, salābhām nātimaññati,
tam ve devā pasāmsanti, suddhājīvīm atanditam.

366 比丘所得雖少，而不輕嫌所得，生活清淨不怠，實為諸天稱讚。

367 Sabbaso nāmarūpasmiṁ, yassa natthi mamāyitam,
asatā ca na socati, sa ve “bhikkhū” ti vuccati.

367 若於名與色，不著我[.]我所，非有故無憂，彼實稱比丘。

368 Mettāvihārī yo bhikkhu, pasanno Buddhasāsane,
adhibacche padarī santarī, saṅkhārūpasamarī sukhari.

368 住於慈悲比丘，喜悅佛陀教法，到達寂靜安樂，諸行解脫境界。

369 Siñca bhikkhu imarī nāvamī, sittā te lahum essati,
chetvā rāgañca dosañca, tato nibbānam ehi.

369 比丘汲此舟水¹，水去則舟輕快。斷除貪欲瞋恚，則得證於涅槃。

370 Pañca chinde pañca jahe, pañca c'uttari bhāvaye;
pañcasāṅgātigo bhikkhu, “oghatiṇṇo” ti vuccati.
(cf. S.1.5./i.3; 《雜阿含經》1002、1312 經，《別譯雜阿含經》140、311 經)

370 五斷及五棄，而五種勤修，越五著²比丘——名渡瀑流者。

371 Jhāya bhikkhu mā pamādo, mā te kāmaguṇe, bhamassu cittarī,
mā lohaguļam gilī pamatto, mā kandī “dukkham idan” ti ḥayhamāno.

371 修定莫放逸，心莫惑於欲！莫待吞鐵丸，燒然乃苦號！

372 Natthi jhānam apaññassa, paññā natthi ajhāyato,
yamhi jhānañca paññā ca, sa ve nibbānasantike.

372 無慧者無定，無定者無慧。兼具定與慧，彼實近涅槃。

373 Suññagāram paviṭṭhassa, santacittassa bhikkhuno,
amānusī rati hoti, sammā dhammarī vipassato.

373 比丘入屏處³，彼之心寂靜，審觀於正法，得受超人樂。

374 Yato yato sammasati, khandhānam udayabbayaṁ,
labhaṭī pītipāmojjamī, amatamī tamī vijānataṁ.

374 若人常正念：諸蘊之生滅，獲得喜與樂，知彼得不死。

375 Tatrāyam ādi bhavati, idha paññassa bhikkhuno,

¹ 舟：喻身體。水：喻念頭。

² 五斷，即五下分結：身見(sakkāyadiṭṭhi)、疑(vicikkicchā)、戒禁取見(sīlabbataparāmāsa(非正因以為因，非正道以為道的見解)、欲欲(kāmarāga 五官的欲望)、瞋恚(byāpāda)。五棄，即五上分結：色界貪欲(rūparāga)、無色界貪欲(arūparāga)、慢(māna)、掉舉(uddhacca)、無明(avijjā)。五種勤修，即五根：信、精進、念、定與慧。。五著(五執著 pañca-saṅgā)，即五種執著：染(rāga)、瞋、痴、慢、邪見。

³ 屏處：suññagāram，空閒處或靜處。

indriyagutti santuṭṭhi, pātimokhe ca samvaro. (cp. Dh185)

375 若智慧比丘，於世先作是：攝根及知足，護持別解脫。

376 Mitte bhajassu kalyāne, suddhājīve atandite,

paṭisanthāravutty assa, ācārakusalo siyā.

Tato pāmojjabahulo, dukkhass' antari karissati.

376 態度須誠懇，行為須端正；是故彼多樂，得滅盡諸苦。

377 Vassikā viya pupphāni, maddavāni pamuñcati,

evam rāgañca dosañca, vippamuñcetha bhikkhavo.

377 如跋悉迦花¹，枯萎而凋謝，汝等諸比丘，棄貪瞋亦爾。

378 Santakāyo santavāco, santavā susamāhito,

vantalokāmiso bhikkhu, “upasanto” ti vuccati.

378 身靜及語靜，心寂住三昧，捨俗樂比丘，是名寂靜者。

379 Attanā coday' attānam, paṭimāse attam attanā,

so attagutto satimā, sukhami bhikkhu vihāhisi.

379 汝當自警策，汝應自反省！自護與正念，比丘住安樂。

380 Attā hi attano nātho, attā hi attano gati,

tasmā saññāmay' attānam, assam bhadram va vāñijo. (cp. Dh160)

380 自為自保護。自為自依怙。汝應自調御，如商調良馬。

381 Pāmojjabahulo bhikkhu, pasanno Buddhasāsane,

adhigacche padam santam, sañkhārūpasamam sukhami. (cp. Dh368)

381 比丘具歡喜心，誠信佛陀教法，到達寂靜安樂，諸行解脫境界。

382 Yo have daharo bhikkhu, yuñjati Buddhasāsane,

so 'marū lokam pabhāseti, abbhā mutto va candimā. (cp. Dh172) (cf. M ii104)

382 比丘雖年少，勤行佛陀教，彼輝耀此世，如月出雲翳。

26. Brāhmaṇavaggo 〈二十六、婆羅門²品〉

383 Chinda sotam parakkamma, kāme panuda brāhmaṇa,

sañkhārānam khayam ñatvā, akataññū si brāhmaṇa.

¹ 跋悉迦花：vassikā，茉莉花、夏雨花，據說此花之香勝過諸花香。

² 婆羅門：在此指聖者。

383 勇敢斷除於欲流，汝當棄欲婆羅門！若知於諸行滅盡，汝便知無作涅槃。

384 *Yadā dvayesu dhammesu, pāragū hoti brāhmaṇo,
ath' assa sabbe saṁyogā, attham gacchanti jānato.*

384 若常住於二法¹，婆羅門達彼岸；所有一切繫縛，從彼智者而滅。

385 *Yassa pāraṁ apāraṁ vā, pārāpāraṁ na vijjati,
vītaddarāṁ visamūttarāṁ, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇāṁ.*

385 無彼岸此岸²，兩岸悉皆無，離苦³無繫縛，是謂婆羅門。

386 *Jhāyim virajam āśīnaṁ, katakiccaṁ anāsavam,
uttamatthamanuppattarāṁ, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇāṁ. (cp. Dh385)*

386 彼入禪定，安住離塵垢，所作皆已辦，無諸煩惱漏，
證最高境界，是謂婆羅門。

387 *Divā tapati ādicco, rattim abhāti candimā,
sannaddho khattiyo tapati, jhāyī tapati brāhmaṇo,
atha sabbam ahorattim, Buddho tapati tejasā. (cf. S.21.11./ ii284)*

387 日照晝兮月明夜，剎帝利武裝輝耀，婆羅門禪定光明，佛陀光普照晝夜。

388 *Bāhitapāpo ti brāhmaṇo, samacariyā samaṇo ti vuccati.
Pabbājayam attano malam, tasmā “pabbajito” ti vuccati.*

388 棄除惡業者，是名婆羅門。行為清淨者，則稱為沙門，自除垢穢者，是名出家人。

389 *Na brāhmaṇassa pahareyya, nāssa muñcetha brāhmaṇo,
dhī brāhmaṇassa hantāraṁ, tato dhī yassa muñcati.*

389 莫打婆羅門！婆羅門莫瞋，打彼者可恥，忿發恥更甚！

390 *Na brāhmaṇass' etad akiñci seyyo, yadā nisedho manaso piyehi;
yato yato hiṁsamano nivattati, tato tato sammatimeva dukkham.*

390 婆羅門此非小益——若自喜樂制其心。隨時斷除於害心，是唯得止於苦痛。

391 *Yassa kāyena vācāya, manasā natthi dukkaṭam,
saṁvutam tīhi thānehi, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇāṁ. (cp. Dh385)*

¹ 住於二法：dvayesu dhammesu，即止禪(四禪八定)、觀禪(觀名色的實相—無常、苦、無我)。

² 無彼岸此岸：DhA：pāranti ajjhattikāni cha āyatānāni. Apāranti bāhirāni cha āyatānāni. Pārāpāranti tadubhayam.（「彼岸」：自我身內的六處(眼.耳.鼻.舌.身.意)。「非彼岸」：外部的六處(色.聲.香.味.觸.法)。）不著彼岸此岸，故說無彼岸此岸。

³ 苦：dara，亦作「怖畏」。

391 不以身語意，行作諸惡業，制此三處者，是謂婆羅門。

392 Yamhā dhammam vijāneyya sammāsambuddhadesitam,
sakkaccaṁ tam namasseyya, aggihuttam va brāhmaṇo.

392 正等覺者所說法，不論從何而得聞，於彼說者應敬禮，如婆羅門¹敬聖火。

393 Na jaṭāhi gottena, na jaccā hoti brāhmaṇo;
yamhi saccañca dhammo ca, so suci so ca brāhmaṇo.

393 不因鬚髮與種族，亦非生為婆羅門。誰知真實及達摩²，彼為幸福³婆羅門。

394 Kim te jaṭāhi dummedha, kim te ajinasātiyā,
Abbhantaraṁ te gahanam bāhiram parimajjasi.

394 愚者結髮鬚，衣羊皮⁴何益？內心具欲林，形儀徒嚴飾！

395 Paṁsukūladharam jantuṁ, kisam dhamanisanthatam,
ekam vanasmīṁ jhāyantam, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385)

395 諸著糞掃衣⁵，消瘦露經脈，林中獨入定，是謂婆羅門。

396 Na c'āham brāhmaṇam brūmi, yonijam mattisambhavam,
bhovādi nāma so hoti, sace hoti sakiñcano.
Akiñcanam anādānam, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (cp. Sn620)

396 所謂婆羅門，非從母胎生。如執諸煩惱，但名說「菩」⁶者。若無一切執，是謂婆羅門。

397 Sabbasamyojanam chetvā, yo ve na paritassati,
saṅgātigam visamyuttam, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (cp. Sn621)

397 斷除一切結，彼實無恐怖，無著離繫縛，是謂婆羅門。

398 Chetvā nandhim varattañca, sandānam sahanukkamam,
ukkhittapaligham buddham, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (cp. Sn622)

398 除皮帶與韁，及斷繩所屬，捨障礙⁷覺者，是謂婆羅門。

¹ 婆羅門：在此指一般的祭祀婆羅門。

² 真實：四聖諦。達摩：九出世間法。

³ 幸福：sukhi。斯里蘭卡版作 suci(清淨)。

⁴ 羊皮：ajina，是羊皮或羚羊皮。原作「鹿皮」，作更正。

⁵ 糞掃衣：拾檢人家丟棄衣、布，洗淨、聯綴起來做僧袍。

⁶ 「菩」：Bho，喂。是對平輩或下輩的稱呼。

⁷ 皮帶(鞭)：喻瞋恚。韁(繫馬繩索)：喻愛欲。繩：喻邪見。所屬(附屬物)：潛伏煩惱(anusaya 隨眠)。障礙：喻無明。

399 Akkosam vadhabandhañca, aduñho yo titikkhati,
khantibalarñ balanikam, tam aham brumi brähmañam. (cp. Dh385) (=Sn623)

399 能忍罵與打，而無有瞋恨，具忍力強軍，是謂婆羅門。

400 Akkodhanam vatavantam, sīlavantam anussutam,
dantam antimasārīram, tam aham brumi brähmañam. (cp. Dh385) (cp. Sn624)

400 無有瞋怒具德行，持戒不為諸欲潤，調御得達最後身—我稱彼為婆羅門。

401 Vāri pokkharapatte va, āraggeriva sāsapo,
yo na limpati kāmesu, tam aham brumi brähmañam. (cp. Dh385) (cp. Sn625)

401 猶如水落於蓮葉，如置芥子於針鋒，不染著於愛欲者—我稱彼為婆羅門。

402 Yo dukkhassa pajānāti, idh' eva khayam attano,
pannabhāram visamiyuttam, tam aham brumi brähmañam. (cp. Dh385) (=Sn626)

402 若人於此世界中，覺悟消滅其自苦，放棄重負得解脫—我稱彼為婆羅門。

403 Gambhīrapaññam medhāvīm, maggāmaggassa kovidam,
uttamatthamanuppattarñ, tam aham brumi brähmañam. (cp. Dh385) (=Sn627)

403 有甚深智慧，善辨道非道，證無上境界，是謂婆羅門。

404 Asar̄nsat̄tham gahañthehi, anāgārehi c'ūbhayañ,
anokasārim appiccharñ tam aham brumi brähmañam. (cp. Dh385) (=Sn628)

404 不與俗人混，不與僧相雜¹，無家無欲者，是謂婆羅門。

405 Nidhāya danḍam bhūtesu, tasesu thāvaresu ca,
yo na hanti na ghāteti, tam aham brumi brähmañam. (cp. Dh385) (=Sn629)

405 一切強弱有情中，彼人盡棄於刀杖，不自殺不教他殺—我稱彼為婆羅門。

406 Aviruddham viruddhesu, attadan̄desu nibbutam,
sādānesu anādānam, tam aham brumi brähmañam. (cp. Dh385) (=Sn630)

406 於仇敵中友誼者，執杖人中溫和者，執著人中無著者—我稱彼為婆羅門。

407 Yassa rāgo ca doso ca, māno makkho ca pātito,
sāsaporiva āraggā, tam aham brumi brähmañam. (cp. Dh385) (=Sn631)

407 貪欲瞋恚並慢心，以及虛偽皆脫落，猶如芥子落針鋒—我稱彼為婆羅門。

408 Akakkasañ viññāpaniñ, giram saccarñ udīraye,

¹ 不僧俗混雜：DhA：asar̄nsat̄thanti dassana-savana-samullapana-paribhoga-kāya-sar̄nsaggānam abhāvena asar̄nsat̄tham.(「未接觸」：因接觸見、聽、交談、遍受用、身的消失，[是]未接觸。)

yāya nābhisejā kañci, tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh385) (cp. Sn632)

408 不言粗惡語，說益語實語，不觸怒於人，是謂婆羅門。

409 Yo'dha dīgham̄ va rassam̄ vā, anum̄ thūlam̄ subhāsubham̄

loke adinnam̄ nādiyati, tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh385) (cp. Sn633)

409 於此善或惡，修短與粗細，不與而不取，是謂婆羅門。

410 Āsā yassa na vijjanti, asmiñ loke paramhi ca,

nirāsayam̄ visamyuttam̄, tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh168 & Dh385) (=Sn634)

410 對此世他世，均無有欲望，無欲而解脫，是謂婆羅門。

411 Yass'ālayā na vijjanti, aññāya akatharñkathī,

amatogadhamanuppattam̄, tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh385) (cp. Sn635)

411 無有貪欲者，了悟無疑惑，證得無生地，是謂婆羅門。

412 Yo'dha puññañca pāpañca, ubho sañgarñ upaccagā,

asokam̄ virajam̄ suddham̄, tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh267 & Dh385) (cp. Sn636)

412 若於此世間，不著善與惡，無憂而清淨，是謂婆羅門。

413 Candam̄ va vimalam̄ suddham̄, vippasannam anāvilarñ,

nandibhavaparikkhīñam̄, tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh385) (=Sn637)

413 如月淨無瑕，澄靜而清明，滅於再生欲，是謂婆羅門。

414 Yo imam̄ palipatham̄ duggam̄, sam̄sāram̄ moham accagā,

tīñño pāragato jhāyī, anejo akatharñkathī,

anupādāya nibbuto, tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh385) (cp. Sn638)

414 超越尼寧崎嶇道，並踰愚癡輪迴海，得度彼岸住禪定，

無欲而又無疑惑，無著證涅槃寂靜——我稱彼為婆羅門。

415 Yo'dha kāme pahatvāna, anāgāro paribbaje,

kāmabhavaparikkhīñam̄ tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh385) (=Sn639)

415 棄捨欲樂於此世，出家而成無家人，除滅欲樂生起者——我稱彼為婆羅門。

416 Yo'dha tanhām̄ pahatvāna, anāgāro paribbaje,

tanhabhavaparikkhīñam̄ tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh415) (=Sn640)

416 棄捨愛欲於此世，出家而成無家人，除滅愛欲生起者——我稱彼為婆羅門。

417 Hitvā mānusakam̄ yogam̄, dibbam̄ yogam̄ upaccagā,

sabbayogavisarñyuttam̄, tam aham brūmi brāhmañam. (cp. Dh385) (=Sn641)

417 遠離人間縛，超越天上縛，除一切縛者，是謂婆羅門。

418 Hitvā ratinca aratiñca, sītibhūtam nirūpadhim, sabbalokābhībhūm vīram, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (=Sn642)

418 棄捨喜不喜¹，清涼無煩惱，勇者勝世間²，是謂婆羅門。

419 Cutim yo vedi sattānam, upapattiñca sabbaso, asattām sugatañ buddham, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (=Sn643)

419 若遍知一切—有情死與生，無執善逝佛，是謂婆羅門。

420 Yassa gatim na jānanti, devā gandhabbamānusā, khīṇāsavam arahantam, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (=Sn644)

420 諸天乾闥婆及人，俱不知彼之所趣，煩惱漏盡阿羅漢—我稱彼為婆羅門。

421 Yassa pure ca pacchā ca, majhe ca natthi kiñcanam, akiñcanam anādānam, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (=Sn645) (396)

421 前後與中間³，彼無有一物，不著一物者，是謂婆羅門。

422 Usabharā pavaram vīram, mahesīm vijitāvinari, anejañ nhātakam buddham, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (=Sn646)

422 牛王¹最尊勇猛者，大仙無欲勝利者，浴己無垢及覺者—我稱彼為婆羅門。

423 Pubbenivāsam yo vedi, saggāpāyañca passati, atho jātikkhayam patto, abhiññāvoso muni sabbavositavosānam, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (cp. Sn647)

423牟尼能知於前生，並見天界及惡趣，獲得除滅於再生，業已完成無上智，一切圓滿成就者—我稱彼為婆羅門。

〔參考資料〕

1. Ācharya Buddharakkhita(英譯，Third Edition)，了參法師(中譯)，明法比丘(中文注釋)，《法句經》，初版，嘉義市：嘉義新雨道場，2001年。
2. Acharya Buddharakkhita, The Dhammapada the Buddha's Path of Wisdom, Second BPS edition, Sri Lanka: Karunaratne & Sons Ltd., 1966.
3. 了參法師(1916-1985)譯：《南傳法句經》。

¹ 棄捨喜不喜：DhA：**ratinti** pañcakāmaguṇaratiñ. **Aratinti** araññavāse ukkanñhitattam.(「喜樂」：喜樂五種欲。「不喜樂」：在疏遠處的滯留所，未滿意的狀態。)

² 世間：**sabbalokā**，一切世間。指貪欲等。

³ 前後與中間：Yassa pure ca pacchā ca, majhe ca，即過去、未來、現在。DhA：**pureti** atītesu khandhesu. **Pacchati** anāgatesu khandhesu. **Majheti** paccuppannesu khandhesu. (「在以前」：在已過去的諸蘊。「在未來」：在未來的諸蘊。「在中間」：在現在的諸蘊。)

4. 廖文燦譯，《巴利語法句選譯》，初版，嘉義縣：法雨道場，2006年。
5. Dhammapada-att̄hakā, Chattha Saṅgāyana CD in 1956, edited by Dhammadassārāma(嘉義：法雨道場)，2006年。
(電子書)

~ end ~

¹ 牛王：**usabha** 牡牛，在此指超強無畏的人。